

M. ŞEHMUS GÜZEL

KİTAP SEVGİSİ 2

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL

**KİTAP SEVGİSİ İKİ :
KİTAPLAR KİTABI**

İlk sunumu: Şubat 2020

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

Sayfa düzeni : MŞG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, “indirin”, götürün. Hediyemizdir.

İÇİNDEKİLER

SUNU : KİTAP, HEDİYE KİTAP

DOSTLAR ARASINDA

TAYLAN COŞKUN'UN MEKTUBU

KİTAP OKUMAK

“ÇİÇEK GİBİ” ARİF KESKİNER

KONUŞAN ONLAR

KADINLAR(IMIZ)

LATİF ÇETİN'İN ÖYKÜLERİNDEKİ KADINLARIMIZ

CLAUDE LEVİ-STRAUSS İLE DÜNDEN YARINA

SUNU : KİTAP, HEDİYE KİTAP

Bayram-lar, seyran-lar yaklaşıyor. Herkes, veya herkese yakın herkes, köşe bucak, dükkan, pazar, süpermarket, alçak-market, hediye arıyor. Elbette hediye vermek alışkanlıkları ve böyle sevimli bir işi yapacak olanakları olanlar. Ama gelin açık konuşalım, bugün hediye sunmak, sevdiğimiz birini memnun etmek, gönül almak için bütçemizi yerle yeksan etmemiz de şart değil. Kimse de bizden veya sizden böyle bir şey istemiyor. İşte bir kutu kibrit veya iki yüz gram leblebi, üç portakal veya beş muz. Bir ekmek ve bir kitap öncelikle ama. Evet bir ekmek ve bir kitap mutlaka.

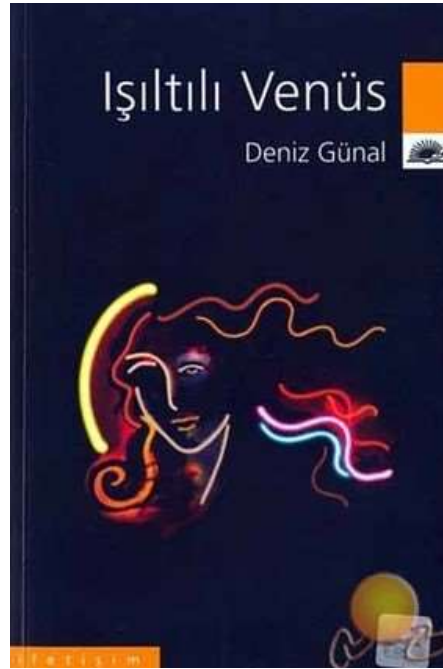
Kitap hediyelerin en iyisi olabilir. Kitaplar çünkü her bütçeye uygun fiyatlarıyla herkese ve her keseye fazla yük olmadan hediye verilecekleri memnun etmeye aday en cici şeylerdir. Kalıcı olmaları da çabası.

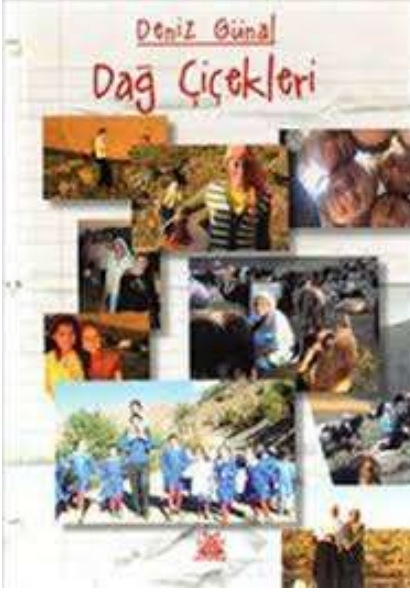
Burada kesemize yük olmayacak cinsten birkaç hediye kitap önermek istiyorum. Bilinen, ustalarımızın, en iyi ve en büyük yazarlarımızın kitaplarını, yeni yayınlanan kitaplarını önermeyeceğim. Onların buna gereksinimleri olduğunu da sanmıyorum. Dahası tereciye tere satılmaz. Ama şimdiye kadar, arada bir tavsiye ettiğim ve/veya edeceğim birkaç kitaba birkaçını daha eklemek istiyorum. Genç, yetenekli ve önümüzdeki dönemde mutlaka yazıma devam edecek yazarların, kadın ve erkek kalem ustalarının eserlerine öncelik vererek, işte bir demet sunuyorum :

Doğan Özgüden : “Vatansız” Gazeteci, 2 Cilt, Belge Yayınları, İstanbul, 2010 ve 2011. Değerli yazar, gazeteci, gazetecilikte epey yol ve yöntem yaratmış, görmüş ve geçirmiş, en demokrat, en

yurtsever kalem ustalarımızdan Doğan Özgüden aynı zamanda şanslı bir insan: Sadece bir örnek vereceğim : 27 Mayıs 1960 askeri darbesi yapıldığında cuntanın başına getirilmek istenen ve bunu kabul eden Cemal Gürsel ile Ankara'ya hareket ederken İzmir Havalanında görüşmesi ve el sıkışması. Fotoğrafıyla ispatlı. Bu bir örnek. Demiryolu emekçisi bir babanın oğlu yazdıklarıyla yakın siyasi tarihimize, bilinmeyen yönleriyle ve birçok açıdan, ışık tutuyor. Paris ve Brüksel günlerinde mücadeleyi birlikte yürüttüğü dostlarından da söz ederek. Okunmasa olmaz.

Deniz Günal : Işıltılı Venüs, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004. “Batı Trakya’dan, darbe sonrası Ankara’sına uzanan bir aşk hikâyesi. Baskı ortamında insanların sarıldıkları tek şey sevgileri. Yoğun siyasi gündeminden arındırılan ODTÜ’de önce sönüp, sonra aşkıyla ışıldayan Venüs ...” “Âşık olmak için insanın karşısındakinden neler beklediğini bilmesi, hiç değilse hissetmesi gerekmez mi ? Tamam aşk sevilme beklentisidir ama sevginin sunuluşu değil midir asıl önemli olan ?” Herkes yanıtını kendi vermeli derim. Kitap sunmak ta bir aşk belirtisi olur en iyi tarafından. Hele böyle bir kitap sunulunca.

Deniz Günel'in Dağ Çiçekleri isimli (Artshop, İstanbul, 2010) ikinci romanında ise Bitlis'in Hizan nam dağ köyünde bir öğretmen, bir imam, heybelerine kitap koyup keçi gütmeye çıkan genç kızları bulacaksınız. Keyifli ve yer yer hüzünlü bir memleket manzarasıdır bu. Çobanlık yapan kızların varlığı da burada es geçilmemeli. Bütün sermayesi sürüsü olanlar için çobanlık çok önemlidir ve bu işte bile kadınların, kızların da "Biz de burdayız !" demeleri vurgulanmayı hak ediyor.

Osman Şahin daha önce kadınların çobanlık yaptığından söz etmişti. Hele genç kızların. İşte Toroslar'ı ve o coğrafyanın insanlarını anlattığı Son Yörük'ten birkaç satır :

"Genç kızlar, tek başlarına kocaman bir sürüyü önlerine katarak, sırtlarına yün keçeden kepeneklerini geçirerek sabaha kadar dağların, ormanların gizemli karanlıklarında yayılıma çıkarabilirler sürülerini. Çoban kızlara kimse bir şey yapmaz, yapamaz." (Bilim+Gönül Yayınları, İstanbul, 2011, s. 54. Son Yörük yıllar önce makale biçiminde sunulmuştu. Bu kez Osman Şahin'in 40. Sanat Yılı Armağanı olarak hazırlanan ve aynı adı taşıyan eserde yer alıyor.)

Anjel Dikme'nin Kimlik İstemem (Red Yayınları, Diyarbakır, 2011), Mustafa Çakar'ın Sessizliği Giyindi Oda (Etki Yayınları, İzmir, 2011)

ile Müslüm Yalçın'ın Sabah Yıldızı (Ütopya Yayınları, Ankara, 2011) isimli çalışmalarını bu vesileyle de önermek isterim.

Masis Kürkçügil : Tarih ve Siyaset Sarkaçında, Yazın Yayıncılık, İstanbul, 2010. Geçmişimizden günümüze ülkemizde sol içindeki ve sola yakın çevrelerdeki her türlü tartışma konusunda epey değişik, ortak paydası açılımcı ve demokratik olan makalelerden derlenen bu yapıt es geçilmemesi gerekenlerden. Tarihin yazılışından, tarihle siyaset ilişkilerine, resmi tarihin kilim altına süpürdüklerine ince ve kimi zaman alaylı vurgularla ve bilinenlerden farklı bir üslupla kaleme alınmış olmasıyla beğendiğim bir yapıt. Gelecekte umutlu olmamız için de kapıları ve pencereleri açık bırakıyor. Bu da hoş. Yenildiğini sananların hele mutlaka okuması lazım. Çünkü maç henüz bitmiş değil yoldaşlar !

Hüseyin Aykol : Bölüne Bölüne Büyümek, Türkiye'de Sol Örgütler, Genişletilmiş 2. Baskı, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010. Masis Kürkçügil'in yapıtından sonra meseleyi yaşamışlarla, kendi tarihiyle ve var olmuşlarla irdellemek için okunmalı. TKP'den doğan siyasi partilerle FKF'den çıkanlar ve bunların birbirleri arasındaki ilişkiler, git-geller, son derece ayrıntılı bir biçimde sunuluyor : Kapaktaki ve ek olarak sunulan "Türkiye solu soyağacı" başlıklı "hediye"de mükemmel bir biçimde takdim ediliyor, basbayağı ciddi bir çalışmanın ürünü olduğu kesin. Kitap sadece solu değil neredeyse bütün siyasi partileri içermeye çabılıyor. Kitapta verilen bilgiler ansiklopedik, kısa, kimi kez çok kısa, umduğunuz kursağınızda kalıyor olsa bile ve hatta bilgiler kimi kez yetersiz olsa bile yine de bu çalışmayı es geçmeyelim. Kitabın hazırlanmakta olan yeni baskısında eksiklerinin giderileceğini umuyorum. Bilgiler birkaç kaynaktan karşılaştırmalı ve derleyici biçimde biraraya getirilmeli ve sunulmalı. Tek kaynakla yetinilmemeli. Devrimci liderlerden yaşam öykülerinin yer alması

gereken daha birçokları var, onlar da anlatılmalı. Siyasi partilerin sınıflandırılmasında siyasetbiliminin klasik siyasi yelpaze yönteminin uygulanması ve bunun tarihi süreç içinde sunulması daha yararlı olacaktır sanıyorum. Aşırı sağın ve ırkçıların 19. yüzyılın sonundan ve 20. yüzyılın başından 21. yüzyılın başına nerelerden, nasıl ve hangi siyasi oluşumlardan geçtikleri örneğin daha açık bir şekilde sunulabilir. “Sol”un sınırları daha iyi çizilebilir. “Sol” içinde sosyal-demokrat, sosyalist, komünist ve ihtilalcı ayırımı daha açık ve siyasetbilimine daha uygun tanımlama(lar) ile sunulabilir. Böylece “hangi sol” sorusuna da yanıt vermemiz kolaylaşır. Bir de mümkün olursa yeni şeyler söylemek, kaynakçada belirtilen kaynaklardaki orijinal noktaları öne çıkarmak gerekiyor. Örneğin kaynakçada yer alan Tarık Zafer Tunaya’nın bu konudaki temel eserleri ile Mete Tunçay’ın derin araştırma ve uzun ömürlü emek ürünü yapıtı daha iyi değerlendirilebilir. Kaynakça yazarların soyadına göre dizilebilir ...

Siyasi roman, inceleme, araştırma, anı ve derlemeler yerine, kendinize uygun öykü ve romanlar seçmek isterseniz Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Osman Şahin, Bekir Yıldız eserleri hemen ilk akla gelenler. Şairlerden ise Bejan Matur’u bilhassa tavsiye ederim, Yılmaz Odabaşı’nı da. İsimlerini anmadıkların unutulduklarını sanmasınlar ama bugün az söz ettiklerimin günüdür.

Burada andıklarımın tümünü ve daha nicelerini severek okudum, yeniden ve yeniden okudum, yine okurum ve yine okuyacağım. Kanımca okuma bir kereyle olmaz, birkaç kez okunmalı bir yapıt tadına varılmak istenirse.

Bu son zamanlarda değerli yazarımız, ustamız Osman Şahin’in eserlerine yeniden daldım. Evet evet resmen daldım. Ne zaman çıkarım ? Çıkabilir miyim ? Doğrusunu isterseniz bilmiyorum ama daldım yeniden. İşte Osman Şahin’in Darağacı Avı’nı (Can

yayınları, İstanbul, 2010) okuduktan sonra ölüm imgeleri, ölüm, öldürmek, cinayet ile “ölü soğutmak” ve rüyalar (Bu öyküde cinayeti işleyen Miran’ınkilere kabus denebilir mutlaka) konusunda mutlaka yeniden düşünmem lazım. Miran “kıran”la ilgili/akraba gibi duruyor. Böyle bir canavarı böylesine ancak Osman Şahin anlatabilirdi, o da bunu hakkıyla yapıyor. Elleri dert görmesin. Öyküyü Hitchcock Baba’ya adaması da doğal, çünkü böylesine bir canavarı bir de Alfred Hitchcock anlatmıştı, Psikoz’da. Hani her öldürdüğünü otomobili içinde gölete “gömerken” bir yandan da ağzına yiyecek bir şeyler atan çok ağır hasta ...

Osman Şahin’le bir anlamda hemşeri sayılırız : Oraya varışını, kayıt oluşunu, girişini “İkinci doğumum” diye nitelediği Dicle Köy Enstitüsü çünkü Ergani’nin, doğduğum ve çocuklukla ilkençliğini geçirdiğim, “Sonuncu İz”i aradığım, ve mutlaka bulacağım, babamın ve amcalarımın ve abelerimin mezarlarının mekanı kasabamın, hemen güneyindedir.

O gün bugündür Toroslar’dan Ergani’ye bir insan ve iki şey ulaşır :

Osman Şahin ilkidir.

İkincisi ismi üstünde Toroslar’dır. Ergani’nin kuzeyini süsleyen Makam Dağı hangi dağların çocuğudur? Söyler misiniz?

Üçüncüsü dut ağaçlarıdır. Osman Şahin ve bendeniz kulunuz duta bayılırız. Ergani’de, Kemaliye Mahallesi’nde, odun pazarının hemen oradaki bizim evin önünde ve arkasındaki avlumuzda harika birer dut ağacı vardı. Çocukluğumun yaz tatillerinin en güzel ve en şirin günleri ve hele o Ergani sıcaklığının yakanıza yapışıp kaldığı anları, evimizin önündeki o ulu dut ağacının gölgesinde geçti diyebilirim. Kardeşlerim ve mahalle arkadaşlarımla ne dutlar yedik o günlerde anlatılamaz. Hayır anlatılabilir: Osman Şahin

ustamız isterse onları en iyi biçimde anlatabilir. Evet işte o ulu dut ağacının gölgesinde Osman Şahin'le ekmeğimizi ve tuzumuzu paylaşacağız ve anlatacağız. Önce o konuşacak ve herşeyi bir bir anlatacak, sonra ben. Bu kesin. Ve emin olun kardeşlerim konuştuklarımızın tümünü sizlere de ulaştıracağız. Bu da bizim yeni yıl hediyemiz olsun derim.

DOSTLAR ARASINDA

26 Kasım 2011'de Paris'te Özgül Kitabevi'nde Felsefe Üzerine isimli kitabımın tanıtımı için düzenlediğimiz toplantı epey şirin biçimde ve dostlar arasında geçti. Ortaklaşa yaşanan o birkaç saat yapaylıktan uzak ve kendine özgü dogaçlamasıyla güzel bir anı olarak kalacak.

Kitabevi'nde biz daha hazırlıklarımızı bitirmeye çalışırken, Faruk Tepe, yılların dostu, hem de ne vefalı dostu, her yoklamada "Burdayım!" diyenlerden, merhabaladı. Sarıldık öpüştük. Grip salgınıymış, kış nezlesiymiş hiçbirisi umurumuzda değil, bizde karşılama böyle olur dedik ve gereğini yaptık.

Onun peşinden ve birkaç dakika sonra Mustafa Çakar ve eşi Halise Hanım geldiler. Kitabevi'ndeki dostluk havası daha da ısındı. Edebi konulara ilişkin sohbetler başladı ...

Onlar sohbet ederken ve kitaplara bakarken, biz, kitapları düzenlemeyi sürdürdük ve son yıllarda yayınladığım kitaplardan yirmibeşinden kalanları masaya serdik. Sergiledik. Ben bile şaşırdım! Yahu bu kadar zamanda bu kadar kitap yayınlamak neyin nesi oluyor? Yılların gazetecisi, Paris'te olup bitenlerin tümünü ve tamamını izlemesiyle ünlü, şeker dost Tansu Sarıtaylı böyle çok hassas konulara temas etmekten kendini alamaz ve nitekim taşı gedğine koydu ve en zor soruyu soruverdi :

“Yahu bu kadar kitabı yazmak zor olmuyor mu?”

Hem de nasıl. Kitap yazmak için uzaklara gitmek, iç yolculuklara çıkmak, bir kenara çekilmek, kendi sorunlarımızla, yazmak sorunlarımızla başbaşa çile doldurmak öyle şaka maka değil, basbayağı göbek çatlatan, ömür törpüleyen cinsinden bir iş.

Tansu Sarıtaylı hem soru soruyor, hem kendisine sorulan sorulara yanıt veriyor, hem de aralıksız fotoğraf çekiyor, yazarı, dostlarını “Şöyle durun, şuraya bakın, yaklaşın” filan gibi uyarılarla düzene sokuyor, “sahneye koyuyor” ve deklanşöre basıyor. Hakiki bir yönetmen, bu apaçık belli. Çok fotoğraf çekti.

O yalnız da değil bu konuda. Çünkü birazdan SİPA'nın acar elemanlarından ve Gökşin Sipahioğlu'nun en samimi kardeşlerinden Mustafa Sevgi de katıldı fotoğraf çekme işine. Mustafa sabahın erken saatlerinden beri aynı anda iki iş peşinde koşturmaktan çok yorulduğunu anlattı. Bu arada Fransa'nın en iyi fotoğraf dergilerinden birinin son sayısında Gökşin Sipahioğlu'na dört sayfa ayırdığı haberini bizlerle paylaştı. Buna istisnasız hepimiz çok sevindik. Çünkü Gökşin Sipahioğlu'nun Fransa'da fotoğrafçılık alanında ve gazete fotoğrafçılığındaki yardım ve katkılarını anlatmakla bitirmemiz mümkün değil, bunun Fransızlarca tanınması önemli ...

İki fotoğraf ustası sayesinde o birkaç saatin an ve anıları “ölümsüzleştirildi”. Keşke değişik nedenlerden (Demir F. Önger

M. Şehmus Güzel

İmza/dédicace
samedi, 26 Novembre/Kasım 2011, 18-21 h

ÖZGÜL KİTABEVİ, 15 rue de l'Écluseur 75010 Paris
Métro: Bonne Nouvelle, Strasbourg St. Denis
01 42 48 98 91, ilkninozgul@hotmail.com

hastaydı, François Georgeon Fas'taydı, Ali Tolu sendika toplantısında, Leyla Güz haftalarca önce alınmış bir randevusunu iptal edemezdi, Irmak'ın uçağı Paris'e rötarlı indi, diğerlerini saymıyorum çünkü liste çok uzun) mazeret bildiren dostlarımız da aramızda olsaydı dedim.

Sohbetimiz sürerken gelen, geçerken ugrayan dostların sayısı da arttı. İşte Ody Saban. Ressam. Bilenler bilir. Felsefe Üzerine'de sayfa onaltıda sözünü ettiğim ressam. Daha önce Söyleşiler: Vir-Gül-Üne Dokunmadan isimli kitabımda (Kaldıraç Yayınları, Ankara, 2008, s. 147-155) hayatını kısaca anlatmış, kendisiyle yaptığım söyleşiyi sunmuştum. Yıllardan, çok uzun yıllardan, beri yaptıklarını severek, eğlenerek ve zaman zaman coşarak izlediğim şirin ressam. Ody eli boş gelmedi: 8 Aralık 2011'de "Publico" Kitabevinde (145, rue Amelot, 75011 Paris adresinde) açacağı serginin davetiyesini ve sergi kataloğunu armağan olarak getirdi. Kataloğunu imzaladı ve benim için bir resim kondurdu ki diliniz tutulabilir bakınca! Serginin başlığı çok önemli ve buraya mutlaka almalıyım : "Louise Michel est en nous et avec nous" : "Louise Michel bizde-içimizde- ve bizimle". 1871 Paris Komünü'nün bu gözü pek ve hakiki kahraman kadınlarından biri olan, ilkokul öğretmeniyken "İmparatora bağlılık yemini" etmeyi rededen, Komün'de elde silah "Toplumsal Cumhuriyet" kurulması için savaşan, evet evet elde silah savaşan ve onca işkence, hapis, sürgün ve zulme dayanıp, onları aşip Fransa'ya yeniden dönmesinden sonra ihtilal şiiirini, sınıf mücadelesini kaldığı yerden alıp 20. yüzyılın başına taşıyan, her konuda tam eşitlik yanlısı feminist, Ody'nin de benim de hayran olduğumuz Louise Michel'i mutlaka her vesileyle anmak lazım. İşte Aralık 2011'de böyle anılacak.

Anjel Dikme yanında ortak dostumuz, iyi insan, çok kültürlülük temsilcisi Caner ile giriyorlar Kitabevi'ne. Anjel yazardır, radyo sunucusudur, her parmağında birçok marifet bulunan, birçok dünyanın çiçeklerini koklamış kendisi de çiçek bir dostumuzdur, ona birazdan tekrar değineceğim, göreceksiniz. Caner yazar değil, veya henüz değil diyelim, ama yazılması gereken öyle tatlı ve öyle ilginç şeyler anlatıyordu ki şaşarsınız. Anlattıklarını öyle deyişlerle, çok az bilinen deyişlerle süslüyor ki pat diye düşüp bayılabilirsiniz, şakası yok. Nitekim sayesinde birkaç deyişi de sohbetimizi zenginleştirdi: İşte bir örnek : “Fakiri döveceğine çeketini yırt.” Oturup iki saat düşün cinsinden bir deyiş. Hem de ciddi bir hayat dersi. Felsefe Üzerine için bundan iyisi düşünülemezdi.

Epeydir haberlerini vermeyen Enis Coşkun'un çıkagelmesi ve bir süre sonra oğlu Taylan'ın da bize katılması neşemizi birkaç misli artırdı. Enis geçmiş günlerinin “raporunu” sundu. Her zamanki gibi

merakla ve dünya kadar bilgi edinerek dinledik. Enis'in giyimi hep iki dirhem bir çekirdek. Elaziz kasketini ise bir fırsatını bulur bulmaz mutlaka araklamalıyım. Bu kadar şık kasketi buralarda bulmamız mümkün değil çünkü. Elaziz'den gönderecek kimsemiz de yok maalesef. O zaman iş başa düşüyor elbette. Bu konu ne olur aramızda kalsın ve bana güvenebilirsiniz işi bitirince ayrıca yazacağım. Taylan Coşkun Paris VIII. Üniversitesi'nde felsefe okuduğu için kitabıma özel bir ilgi gösterdi. Kitapta sözünü ettiğim Fransız filozoflar ve konular bildiği şeyler. Kitabı okuduğunda gözlem, eleştiri, öneri ve saptamaları paylaşma sözü verdi. Umarım birkaç satır, belki birkaç sayfa yazabilir kitap üzerine. Ama yine de bu konuda çok umutlu olmamak lazım, çünkü çalışma hayatı çok dolu ve zamanının tümünü neredeyse alıp götürüyor. Her şey zamana bağlı. Bir kez daha. Zamanı ise biz denetle(ye)miyoruz ? Ne dersiniz ?

Bu 26 Kasım 2011 Pazar günü Paris'te "Küçük Türkiye" nam mahallemizde aynı saatlerde üç ayrı etkinlik var :

Paris Kürt Enstitüsü'nde birkaç hafta önce yitirdiğimiz yeri doldurulamaz İsmet Şerif Vanlı'yı anma toplantısı yapıldı : Kendisini tanıma olanağı bulduğum İsmet Şerif Vanlı ile yaptığım söyleşiye Kürtler Kendilerini Anlatıyor isimli kitabımda yer verdim (APEC Yayınları, Stockholm, 1999, s.47-50), öldürülmek istenen ve suikast sonrasında öldü sanılarak ölüme terkedilen Vanlı, önce ölümü yendi, sonra kendisini öldürmek

isteyenleri. Tarih en büyük tanığımızdır. Toprağı bol olsun. Kürt halkının önemli ve değerli aydınlarından biriydi.

İmza ve tanıtım toplantısını yaptığımız Kitabevi'ne iki yüz metrelik mesafedeki Paris 10. İlçe Belediyesi'nde ise Dersim Kültür Merkezi'nin Demokratik Kadın Hareketi ile birlikte düzenlediği "Kadınlara Yönelik Her Türlü Şiddete Hayır Konseri"nde Grup Su ve Pınar Sağ sahneye çıktılar. Tiyatro gösterisi ve sinevizyon sunuldu. Ama programda yer alan Grup Munzur vize mize sorunları, tutuklama belaları nedeniyle ülkeden çıkamadı ve konsere maalesef katılamadı. Devlet(ler) kendi(leri)ni unutturmak istemiyor nedense. İlle yirminci yüzyıl kafası, ille baskı ! Yetti be ! Yetti gayri !

Grup Munzur'u ve Pınar Sağ'ı daha önce, bu yılın ocak ayında, Yılmaz Güney Festivali vesilesiyle bizim de katıldığımız bir panel sonrasında konserlerinde dinlemiş ve fena halde vurulmuştum.

Bu kez iki işi birarada yapmam mümkün olmadığı için Pınar Sağ'ı maalesef dinlemeydim. Davetiyem cebimde kaldı. Ama onları dinledikten sonra mest olan üç yoldaş, Müslüm Yalçın, Adnan ve Dost konser sonrasında Kitabevi'ne uğramak inceliğini gösterdiler. Pınar Sağ'ı öve öve bitiremediler. Ben de aynı kanıdayım : Pınar Sağ kendi adıyla ve soyadıyla kendi yolunda ilerliyor. Yolu açık olsun.

Grup Munzur'a, Adnan'a ve diğerlerine de başarılar diliyorum. Gelecekte mutlaka gelecekler ve seslerini bir daha bir daha mutlaka duyacak, duyacağız. Hep birlikte paylaşarak, kolkola yürümek en güzeli.

Birkaç saat önce öğle yemeği sonrasında Dersim meselesini Urfalı Yılmaz dostuyla konuştuğumuz ve o olmazsa aşsız kalacağımız "Gemlik Restaurant"ın sahibi, aşçısı, ruhu ve her şeyi Hüseyin Usta da yine vefa örneği verdi ve imza toplantımıza katıldı. Yanında bu kez Bingöl'den Yılmaz vardı. Yılmaz Güney hayranı Hüseyin Usta'ya da bu yakışır: Yılmaz'larla yol arkadaşlığı ...

Nihayet uzun zamandır izini yitirdiğim Mustafa Aslandoğdu da aramıza katıldı. Hem de dört yıl önce emanet bıraktığım ve doğrusunu isterseniz epeydir unuttuğum siyah çantayı, içindeki dosyalarımı (Abidin Dino çalışmamın ikinci cildinin daktilo edilmiş metnini ve birkaç notumu içeren), deste kağıdı, iskambil kağıdı değil A4 boyutundaki malum kağıt destesini ve bloknotumu da getirdi. Pes ! Böylesi dost ta artık bulunmuyor, insanlıktan gittikçe uzaklaşan malum dünyamızda. Mustafa gibi kaç kişi kaldı bu dünyada ? Yanıtlayabilir misiniz ? Zor yanıtlamak. Mustafa

yeniden resme dönüş yaptığını da muştuladı. Buna da çok sevindik.

Tamam seçme dostlarımızla biraradayız, artık programı başlatabiliriz. Doğrusunu isterseniz önceden tasarlanmış filan bir programımız yoktu, ama birden o andaki tek yazarın ben olmadığımı farkedince ve son aylarda kitapları yayınlanan üç yazarın, Mustafa Çakar, Anjel Dikme ve Müslüm Yalçın'ın kitaplarından da mutlaka söz edilmesinin gerektiğine karar verince en iyisi kitaplarından birer parçayı dostlarımla paylaşmalıyım dedim ve öyle yaptım. Kitabevi'nde üçünün de kitapları bulunduğu için işim kolaylaştı.

Mustafa Çakar'dan başladım :

Etki Yayınları'nca Ekim 2011'de okuyuculara sunulan dördüncü kitabı Sessizliği Giyindi Oda'dan özgeçmişini aktardığı satırları aynen okudum, buraya da olduğu gibi alıyorum, yazarın kendine özgü mizahının tadını birlikte tadalım arzusuyla :

“78 Kuşağı Devrim Fakültesi Sokak sınıfında okudu. Devrim hazırlıkları yaparken, ülkede yaşanan Eylül depreminde okulu yıkıldı. Diplomasını almadan okul değiştirdi. Sürgün Fakültesi uzaklık dalına kaydını yaptırdı. Arkadan gelen 89 depreminde altında ezildiği duvardan çıkması kolay olmadı. İlk yardımına edebiyat yetiştirdi. İzmirsizliği az hasarla yaşayabilmek için, Paris'teki odasından baktığı dışarıdaki hayatı ti ye almaya dadandı.”

Nasıl ?

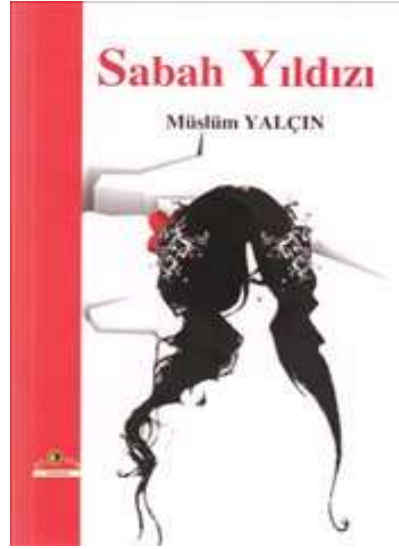
Kimlik İstemem Anjel Dikme'nin yapıtının ismi. RED Yayınları'nın sunduğu bu kitabın arka kapak yazısını dostlarıma okudum buraya da aynen almama lütfen izin veriniz :

“Ben ‘BEN’i keşfetmekte ve ‘AN’ı yaşamayı deneyimlemekte iken, hafiflemiş iken, tekrar üst kimliklerin ağırlığında boğulmak istemem ! Yeryüzündeki tüm cinayet, katliam ve soykırımlardan utanırım ! Canım acır ! Sussam, o ruhlara ihanet, konuşsam, kendime ihanettir yaşadığım en derin ikilem ... Her inkârda yeniden, tüm masum ruhların çılgınlıklarıyla uyanırken ben ... İşte tam da burada atarım yardım çılgılığımı ....

Ne yapmalıyım kadeşlerim, söyleyin ne yapmalıyım ?”

Okurken zorlanmadım dersem yalan olur. Boğazıma bir şeyler tıkanıyor evet.

Müslüm Yalçın’ın tüm hayatı yazılacak ve yazılması gereken cinsten. O kadar dolu o kadar inişli çıkışlı ki bu hayat yazılmazsa toplumsal tarihimiz eksik kalır emin olun. Ütopya Yayınevi yazarın ikinci kitabını Nisan 2011’de meraklılarına sundu : Sabah Yıldızı başlığını taşıyan bu yapıt iç konuşmalar, dış konuşmalar bağlamında geçmişe, kendi geçmişimize, yolculuk daveti :

“Keşke çocukluğuma geri dönebilsem, keşke okul yıllarıma geri dönebilsem, güneşin doğuşuna uyansam. Dilan ve Cemile’nin yanında olsam, onlarla gece boyu sohbetlere katılsam, lekesiz, tertemiz bir geleceği hayal etsem, onlarla kırdaki çiçek toplasam ... Onlarla yine gelecek üzerine hayaller kursak. (...) Geçmişe

dönsem, kapasam gözlerimi şafak sökerken uyansam, kendimi ailemin içinde (...) bulsam ...”

Kentler kendi gecelerinde daha güzeldir. Geceler kentlere yakışır. Bu işin şakası yok!

Ey geceler, ışıklı ve ışısız mekanların geceleri duyun bizi.

Duyun!

TAYLAN COŞKUN'UN MEKTUBU

Bir önceki “Dostlar arasında” başlıklı bölümde aynen şunları yazdım :

“Epeydir haberlerini vermeyen Enis Coşkun’un çıkagelmesi ve bir süre sonra oğlu Taylan’ın da bize katılması neşemizi birkaç misli artırdı. Enis Coşkun geçmiş günlerinin “raporunu” sundu. Her zamanki gibi merakla ve dünya kadar bilgi edinerek dinledik. Enis’in giyimi hep iki dirhem bir çekirdek. Elaziz kasketini ise bir fırsatını bulur bulmaz mutlaka araklamalıyım. Bu kadar şık kasketi buralarda bulmamız mümkün değil çünkü. Elaziz’den gönderecek kimsemiz de yok maalesef. O zaman iş başa düşüyor elbette. Bu konu ne olur aramızda kalsın ve bana güvenebilirsiniz işi bitirince ayrıca yazacağım. Taylan Coşkun Paris VIII. Üniversitesi’nde felsefe okuduğu için kitabıma özel bir ilgi gösterdi. Kitapta sözünü ettiğim Fransız filozoflar ve konular bildiği şeyler. Kitabı okuduğunda gözlem, eleştiri, öneri ve saptamaları paylaşma sözü verdi. Umarım birkaç satır, belki birkaç sayfa yazabilir kitap üzerine. Ama yine de bu konuda çok umutlu olmamak lazım, çünkü çalışma hayatı çok dolu ve zamanının tümünü neredeyse alıp götürüyor. Her şey zamana bağlı. Bir kez daha. Zamanı ise biz denetle(ye)miyoruz ? Ne dersiniz ?” (1)

Taylan “Zaman”ı yendi, “Zaman”ı denetimi altına aldı ve belki inanmayacaksınız ama, sizler yukarıdaki satırları okurken bana bir elektronik mektup gönderdi. Son derece ilginç ve önemli bir mektup. Mektubunda Fransız filozoflar ve Fransa’daki felsefi konular hakkında hepimizin işine yarayacak meselelere değiniyor. Bu mektubu sizlerle paylaşmalıyım mutlaka deyip, önce Taylan’a danışıp onayını aldıktan sonra, burada aynen aktarıyorum :

“Sevgili Şehmus abi,

Kitabını okudum.

Her ne kadar bunu bana yasaklamış olsan da; okudum.

Aman şaşırma Şehmus abi. Bu yaşağı daha kitabın içeriğini özetlediğin [arka] kapakta dile getiriyorsun. “Hiç ölmeyecekmiş gibi yaşayanlara, hiç ölmeyecekmiş gibi davrananlara, bizim hemen başlayacağımız yolculukta maalesef hiç yer yok.”

Ben biraz da gururlanarak söylüyorum: Hiç ölmeyecekmişim gibi yaşamaya kendimi adadığım için senin sunduğun yolculuğa göre YERSİZ bir adamım. [Kitabı] Yerli-yersiz okudum. Yerli-yersiz bu mektubu yazıyorum. Kalemim-bilgisayarım- sürçerse affola.

Bu sadece bir şaka değil. Sanıyorum seçtiğin düşünürler olsun, uğraştığın konular olsun, didiklediğin sorunlar olsun tümü bu ÖLÜMLÜLÜK – ÖLÜMSÜZLÜK perspektifleri arasındaki çelişkiye bağlanıyor sanki. İnsanlık halinden, ölümlülük gözlüğü ile, yani hikayenin sonundan, hikayenin sonunu bekleyerek yaşama bakmak, felsefe denilen densizliğin (!) sorularına belli bir biçim verir. Fakat, aynı sorunlar ölümsüzlük penceresinden bakıldığında başka türlü görünür.

Postu-Modern (!) hikayeciler; yani Foucault (Fuko biçiminde okunur), Deleuse (Dölöz biçiminde telafuz edilir) vs. bana öyle geliyor ki, Heidegger’in (Haydeger) peşinden bu ölümlülük perspektifine kapılmışlar. Sanki arabesk müzik yapıyorlar. Kaba saba görünse de işin özü bence bu.

Daha önceleri, Nietzsche (Niçe) dinlerin ölümsüzlük vaatlerine küfretmişti. Çocuk masalı diye kulp takıp dalga geçmişti. Ancak dinsel ölümsüzlüğün yerine “ebedi dönüşüm” diye yeni bir ölümsüzlük kavramı koymuştu.

Haydeger başta bütün postu-modernler ölümlülüğü insanlığa kabul ettirme amacına kendilerini adadılar sanki ...

Spinoza'nın dediğini hatırlıyorum : "Filozof en az ölümü düşünür. Felsefe ölümü değil yaşamı düşündür." Bu metafizik diyebileceğimiz seçimin epistemolojik, siyasi, sanatsal vs etki ve sonuçlarını burada tek tek irdelemek imkansız. Ölümsüzlük açısı genel bir tavır, bir duruş, bir dünya görüşü. Ölümlülük perspektivi için de aynı şey sözkonusu.

Post-modernizme yaklaşanların gözünden kaçan şeye dikkat çekmek istiyorum. Bu hareketin (tabii postmodernizme bir hareket denilebilirse) temeli bence yeni bir pozitivizmdir. Daha doğrusu eski pozitivizmin kırık, pâram parça bir aynadaki ters-yüz görüntüsü.

Sanki Dühring'in tarihi görevini başka bir dönemde tekrar sırtlanırlar postu-modernler. Dühring Prusya despotizmin[in] emrinde sosyalist hareketi etkilemeye, Bismark'ın emellerine uydurmaya çalışmıştı. Fuko ve Dölöz liberal-demokratik dalganın etkisi altında sol cepheyi marksist çerçevenin dışına çekiyorlar. Dühring nasıl hem Niçe'nin hem Engels'in sağdan ve soldan eleştirilerine uğrarsa, Fuko ve Dölöz de benzeri eleştirileri hak ederler.

1) Aynı Dühring gibi diyalektik metoda saldırırlar öncelikle. Ampirizm ve yöntemsizlik yolunu tutarak hertürlü eleştiriye önceden berteraf ederler. (Bu konuda şu kaynağa bakılabilir : Alain Sokal ve Jean Bricmont : Impostures Intellectuelles, Editions Odile Jacob, Paris, 1997.)

2) Politik şiddetin ekonomik etkenlere göre önceliğini savunurlar. Neki Dühring siyasi şiddeti eli kılıçlı Robinson'un Cuma'yı yönetmesine indirgerken, Fuko siyasi şiddetin aracı olarak daha

dolaylı teknikleri irdeler (örneğin panoptik hapishaneler vs). Bu açıdan özellikle sol eleştiriye açıktırlar.

3)Yine Dühring gibi aristokratik yaşamsal içgüdü ideolojisi ile eşitlik prensiplerini birbirine uydurmaya çalışırlar. Dühring'in bu çabasını Niçe "örümceklilik" olarak niteler, Zerdüst'ün "örümcekler" başlıklı bölümünde.

Sistematik bir karşılaştırma post-modernizim ile Dühring pozitivismi arasındaki gizli geçitleri gayet faydalı bir şekilde gösterebilir. Konu arayan üniversitelilere tavsiye ederim.

Post-modernizmi gayri sistematik, ters-yüz edilmiş bir pozitivism olarak tanımlamak mümkün.

Neyse çok açılmaya gerek yok. Bir gün daha geniş oturur konuşuruz umarım.

Bu mektupta iki konuya daha kısaca dokunmak istiyorum :

Öncelikle çeviri konusundaki tartışmalar elbet ilginç. Önemli. Hepimizi düşündüren bir konu. Burada benim gördüğüm şöyle bir sorun var : İki ya da üç kere Fransızcada bir deyim olduğunu söylüyorsun "traduire c'est trahir". Çevirmek ihanet etmektir. Bildiğim kadarı ile bu deyim Fransızcaya İtalyancadan gelen bir deyimdir. "Traduttore, traditore". "Çeviren, hain." Daha da doğrusu : "hain çevirmen". Esasında herkesin ağzında dolaşa dolaşa sakıza dönmüş bir deyim. Düş dünyamda ben bu deymi İtalyan Rönesansına bağlıyorum. Oyun icabı, bu deymi duyduğumda kendimi Mediciilerin Sarayı'nda buluyorum. Mesela Fransız kralı ile İtalyan prens arasında diplomatik bir görüşme düşünelim. İki taraf arasında tansiyon yükseliyor. Olay neredeyse savaşın eşiğine geliyor. Geri adım atmak gerekiyor. Bir tek çıkış

kapısı var : “Anlaşamıyoruz. Neden ? Çünkü “Traduttore, traditore”, “çevirmen hain”.

Şimdi, benzeri bir durumu düşünceler dünyasına taşıyalım. Diyelim ki başka dilde yazmış bir filozof konusunda aramızda çelişki çıkıyor. Anlaşamıyoruz. Farklı anlamlar çıkıyor. Bu çelişkiden kurtulmak için bir kapı var : “Traduttore, traditore”.

Demek istediğim şu : Siyasette olduğu gibi felsefede de çelişkinin esası içerikte, biçimde değil. Her ne kadar biçim önemli olsa da. Her ne kadar biçim mazeret olsa da.

Son sözüm kitabının son bölümü ile ilgili. Abidin Dino ile görüşmeyi okura taşıdığı için teşekkür etmek istiyorum. Yüzyılı damıtmış bir yaratıcının düşüncesinin bütün inceliklerini, mütevazi ve hakiki dilini senin kaleminden okumak gayet hoş. Sanki Abidin Dino ölmemiş, ölemezmiş gibi, duygulandırıyor, heyecanlandırıyor insanı. Bravo. Dostça selamlar.

Taylan Coskun.” (2)

NOT

Bu vesileyle aynı makaledeki bir haberi de düzeltmeliyim : “26 Kasım 2011’de Paris Kürt Enstitüsü’nde birkaç hafta önce yitirdiğimiz yeri doldurulamaz İsmet Şerif Vanlı’yı anma toplantısının yapıldığını” yazdım, oysa Paris Kürt Enstitüsü’nden hemen sonra gelen yeni duyuruda İsmet Şerif Vanlı’yı anma toplantısının, Danielle Mitterrand’ın cenaze töreni nedeniyle 17 Aralık 2011’e ertelendiğini öğrendim : Kürt halkının önemli ve değerli aydınlarından İsmet Şerif Vanlı’yı yakından tanıyan Joyce Blau ve Kendal Nezan başta, dostları ona ilişkin anılarını aktaracaklar. Benden duyurması. Bir de şunu eklemeliyim : Fransa’da

“Kürtlerin Anası” olarak tanınan İnsan Hakları’nın yılmaz savunucusu Danielle Mitterrand’ın cenaze töreninde dünyanın bütün kentlerinden gelen sekiz yüz kadar Kürt topluluk Kürt halkının bu şirin ve seçkin kadına sevgisini bir kez daha gösterme olanağı buldu. Bu işe Fransızlar çok şaşırdı. Ama biz şaşırmadık. Bu halk böyledir kardeşlerim, biliyorsunuz bu halk kadirşinastır, bir iyilik yapanı asla unutmaz. Bunu da bu köşeye not olarak düşelim.

Felsefe Üzerine başlıklı kitabımda burada tartışılan konulara ve filozoflara ilişkin epey bilgi bulabilirsiniz.

KİTAP OKUMAK

Öteden beri “kitap okunmadığını” söyleyip, yazıp, yineleyip, gözyaşı döken dost, tanıdık ve arkadaşlarımız var. Bunların arasında gazeteciler, bilim kadın ve adamları, sanatçılar başta geliyor.

Bu kanıda değilim, kitaplarımız az maz da olsa okunuyor.

Burada çok satan kitaplardan söz etmiyorum. Elbette bu tür kitapların bulunması, çok sattıklarının bilinmesi kitaba, yazılı olana, ilgiyi göstermesi bakımından önemli. Ama bir de o kadar çok satmayan birçok kitap bulunuyor. Burada daha çok bu ikinci kategoridekilerden söz ediyorum, onları savunmak istiyorum:

İyi şiir kitapları, tadında yazılmış romanlar, damıtılmış ve zamanında kotarılmış öyküler, hakiki incelemeler, çalma-çırpma olmayan bilimsel araştırmalar, ufuk açıcı bilimsel çalışmalar ve daha neler neler. Evet bunlar da okunuyor. Tamam yazarını zengin edecek boyutlarda değil ama olsun. Dahası bu tür kitapların yazarları zengin olmak için kitap yazmıyorlar. Zengin olmak için hele daha ne kadar kolay “yolların” bulunduğunu bilenler için kitap yazıp zengin olunmayacağını bilmek iki kere ikinin dört ettiği gibi bir mesele. Buna mesele denebilirse.

İşin en vurucu yanı “kitap okunmadığını” söyleyip dizlerine vuranların bizzat kendilerinin kitap okumamaları ve hele kitap okunması için hiç ama hiç bir şey yapmamaları. Evet bu tutum hem vurucu, hem de acı verici. Üzücü kısacası.

Aklıma örneğin, aylarca, ne aylarcası yıllarca bir kitaptan söz etmeyen, bir kitap bile tanıtmayan, tek kitaptan iki satır alıntı yapmayan köşe yazarları geliyor. Okumayan adam zaten kitaptan

söz etmez. O zaman kitaptan söz etmeyenlerin okumadıkları sonucunu da çıkarsayabilir miyiz ? Sorusu akla takılmıyor değil. Genel olarak kendisinden başkasını veya kendisine benzeyenlerden başkasını okumayan, özel olarak ta kitap okumayan köşe yazarı o zaman kendini yineleyip durur/duruyor. Son yıllarda kimi köşe yazarımızın tekdüzeliği bunun bir yerde, gazetelerinde yazılı, konuşmalarında sözlü, ispatıdır.

Onca deneyim, onca gözlemden sonra şunu da kesinlikle söylemek mümkün: Kitaplarımızın tanıtımı, duyurusu değişik nedenlerle, maalesef yeterince yapılmıyor. Bunun üstesinden gelinmesi için değişik yollar var ve yenileri de bulunabilir:

Kitap tanıtımı, kitap sevgisi ve kitap okunması alanlarında insanokur.org, ayorum.com, cerideimülkiye.com başta benzer birkaç site daha son derece yararlı, kamu için yararlı bir iş yapıyorlar. Bu faaliyetin bu alanlarda tayin edici olduğunu bilhassa vurgulamak gerek.

Öte yandan yeni yollar, yeni yöntemler bulmak ve geliştirmekte mümkün: Örneğin davet edildiğimiz, katıldığımız sempozyum, panel, açık oturum, festival, kollokyum ve benzeri faaliyetlerde kitaplarımız sergilenebilir. Dinleyicilerin, katılanların, izleyicilerin sergilenen kitapların varlığından haberi olması için kitaplar uygun bir biçimde takdim edilebilir. Bunlar ve benzeri şeyler kitapların tanıtımı için çok yerinde olacaktır.

Bu tür eylemler boyunca kitapların sergilendiği ve katılımcıların dikkatine sunulduğu duyurusu yapılabilir. Büyük ihtimalle bir kere yapılması yetmez. O nedenle duyurunun iki, üç, belki dört kez yapılması yerinde olur. Böylece dinleyicilere hiç olmazsa şu şu konularda kitapların bulunduğu iletilmiş olur.

Hele yapılan faaliyetin konusuna ilişkin kitaplar sergileniyorsa bu duyuru mutlaka en iyi biçimde yapılmalıdır. Belli bir konuya ilgi duyan herkes o konuda yayınlanmış her kaynaktan haberli olamayacağı için böyle bir duyuru son derece faydalı olacaktır. Yani konuya ilgi duyanlara “Bakın bu konuda işte şu kaynaklar da var” denebilecektir. Ciddi ve yararlı televizyon veya radyo programlarının bitişinde, bilimsel bir konferans sonunda konuya ilişkin kaynakların takdim edilmesi gibi. Burada önerdiğim yöntemle bir adım daha atılmış oluyor madem ki kitaplar faaliyetin gerçekleştirildiği mekanda sergileniyor. Meraklıları kitaplara bir göz atabilecekleri gibi, arzulayanlar kitabı satın alabileceklerdir. Kimini ise satın almak mümkün olmayabilir çünkü belki son örneği sergilenmektedir. Ne gam o kitabı artık kütüphanelerde arayacak ve bulacağız...

Kitapların satın alınıp alınmamaları ayrı bir konu, ama ilgilenilen konuya ilişkin şu kadar sayıda kitabın yayınlanmış olmasını iletmek, duyurmak, onları sergilemek te az şey sayılmamalı. Her şey kitap sevgisi için. Her şey kitap okumayı teşvik için.

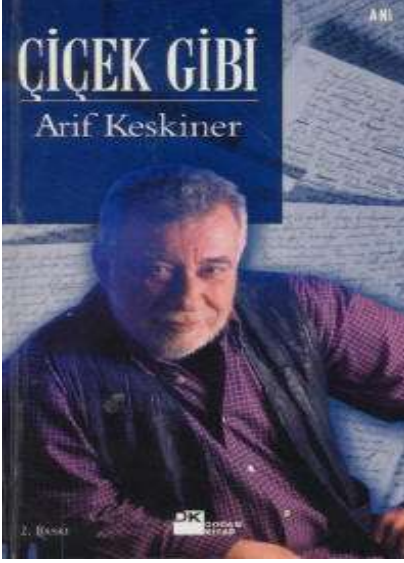
Kitaplara ilgi gösterilmesinde ve satın alınmasında bizler de örnek olabiliriz :

Bu bağlamda eyleme bizzat katılanların, teblig sunanların, tartışmacı olarak gelenlerin kitapların sergilendiği alanı ziyaret etmeleri, kitaplara göz atmaları, meraklı okuyucularla iki, üç, dört satır söyleşmeleri ve kitaplardan birer veya ikişer adet satın almaları son derece yerinde olur diye düşünüyorum. Bu kitapların kütüphanelerimizde bulunması, okunması için. Meslektaşlarımız, öğrencilerimiz, yakınlarımız için yararlı olmaları umuduyla.

Dahası satın alınan kitapları hediye etmek te mümkün. En güzel hediyelerden birinin kitap olduğunu bilmem anımsatmalı mı ?

Bu tür davranışın örnek olması yanında, kitaplara ilginin varlığını sergilemek gibi bir etkisi de olacaktır kesinlikle.

“ÇİÇEK GİBİ” ARİF KESKİNER

Yılmaz Güney üzerine yazdığım üç kitapta (İnsan Yılmaz Güney, 1994. Özgür Yılmaz Güney, 1996. Yılmaz Güney Hazinesi, 2004) ona ve yaptıklarına ilişkin birçok kitabın dökümünü de sunuyorum. Bu kitaplar sadece Yılmaz Güney’i ve sinemasını anlatmakla yetinmiyor, o günlerin siyasi havasını, Güney’in devrimci yoldaşları ve bizzat gerçekleştirdikleri bağlamında aktarıyor.

Kitaplarımı yazdığım zamanlarda Güney’i tanıyan bütün dost ve arkadaşlarına değişik nedenlerden ulaşmam maalesef mümkün olmamıştı. Bunlardan biri Arif Keskiner, ikincisi de kardeşi Abdurrahman Keskiner’di.

Arif Keskiner, üçüncü kitabımı yazdığım günlerde (2001’in sonu, 2002’nin başı) belki henüz yayınlanmamış, Çiçek Gibi (2. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul, 2002) isimli kitabında Güney’in İstanbul’daki ilk yıllarını son derece akıcı, yaşandığı gibi, yani hem eğlenceli, ve hatta gözlerinizden yaş gelene kadar güldürücü, hem zaman zaman hüznü ve her zaman dostça, “gardaşça” anlatıyor. Daha önce okumamış olmama üzülüyorum.

Yılmaz Güney’in sinema dünyasındaki en yakın arkadaşlarından olan Arif Keskiner, çok sevdiği Güney’in yaptıklarını, özlemlerini, yaşadıklarını, birlikte geçirdikleri günleri ve geceleri alışılmışın dışında bir tarz, buna isterseniz Arif Keskiner tarzı yani “çiçek gibi” diyelim, edebî ve yalınlıkla aktarıyor.

Önce Güney'in Adana yıllarını onun lise arkadaşı Hülagü Tunç'a anlattırıyor (s. 175-176). Bu satırlar Güney'in sinema sevdasının en iyi anlatıldığı satırlardır.

Sonra Güney'in İstanbul'daki ilk dönemine ilişkin anılar başlıyor. Yaşar Kemal, Atıf Yılmaz, Orhan Kemal ve diğerleriyle anlatılanlar, Mersin İdman Yurdu destekli "Adana Okulu"nun İstanbul'daki o günlerdeki yaşantısının içeriden yansıtılmasıdır ve pek çok ders yüklüdür.

Arif Keskiner 1938'de Adana'nın Osmaniye kasabasında doğmuştur. Yaşar Kemal orada arzuhalcilik yapmış, hapis yatmış, linçten kurtulmuştur ve oraları iyi bilir. Yılmaz Güney de iyi bilir: O kasabaları sinema sinema dolaşan insandır çünkü. Geçerken belirtmeliyim "pursantaj memurluğunun" anlam ve önemi ve nasıl uygulandığı bu kitapta en iyi biçimde anlatılıyor. (s. 176). Pursantaj'ın Fransızca "pourcentage"dan geldiğini ve anlamının "yüzdellik" olduğunu, o zaman pursantaj memurunu da "yüzdellikçi" olarak çevirebileceğimizi ekleyeyim.

Güney'in İstanbul'daki ve sinemadaki ilk yılları hapis ve sürgünle kesintiye uğruyor. Keskiner kardeşler ve dostları en yakın destekçileridir o günlerinde. Bu bağlamda Nevşehir Hapishanesi'ne Güney için bir daktilo gönderilmesi hikayesi son derece ilginç. Boynu Bükük Öldüler orada bu daktiloyla yazılacaktır.

Güney, Konya sürgününden İstanbul'a dönüşünde, Agâh Özgüç, Remzi Cöntürk, Arif Keskiner gibi dostlarıyla çilingir sofrasında buluşur buluşmaz ne yapacağı konusundaki kararını şöyle açıklıyor ve onun yönetmen olmasını arzulayan, öneren arkadaşlarını şaşırtıyor:

“Ben kararımı verdim arkadaşlar. Artist olacağım. Bunun için bana beş takım elbise lazım. Sizden ricam, bir terzi bulalım, sizler de kefil olun. Şu elbiseleri diktirelim. Siz gerisini bana bırakın.” (s. 184-185).

Bütün arzusu bu kadardır. Daha önce veya daha sonra “beş takım elbiseyle” bu işi bitiren başka insan da henüz görülmedi.

Sonrasını biliyoruz. Ama yine de daha iyisini öğrenmek, Yaşar Kemal’le, Ahmet Arif’le, Atif Yılmaz’la, Tuncel Kurtiz’le ve daha pek çok ustayla, sinema sanatçısıyla, ressamla, kadın ve erkek, birkaç adım yürümek, bir iki bardak bir şey içmek, iki üç satır sohbet edebilmek için Keskiner’in kitabını mutlaka okumalıyız. İlk okuyuşumdan beri ikidebir yeniden ve yeniden okuyorum. Kaçıncı kez okuduğumu bilmiyorm. Ama sayfalar epey aşınmış, o nedenle artık kitabın yeni bir örneğini almalıyım.

Kitapta son derece orijinal fotoğraflar bir aile albümü gibi sunuluyor, onlar da ayrı bir alem: Çetin Altan’ı Taksim’de, Türkiye İşçi Partisi’nin (TİP) “sosyalist bir parti” olduğunu açıkladığı mitingde, Ahmet Arif’i başka bir mekanda çoşkulu bir biçimde görmek için hoş bir fırsat.

Bu kitabı okuyarak o günlerin İstanbullu gençlerinin TİP’e gösterdikleri yakın ilgiyi ve onların birlikte yaptıklarını, geceleri geç saatlere kadar parti için çalıştıklarını dinlemek ve öğrenmek te mümkün. Bu bağlamda “Makinist Fikret”in öyküsü epey çarpıcı. Soyadını “Kızılbayrak”tan “Albayrak”a çevirmek zorunda kalması da önemli.

Keskiner’in İstanbul yaşamında en önemli kahraman Dev Adam’dır. Bu Dev Adam sayesinde “Hayatımın Üniversitesi” dediği “Kulis”in “bordo kadifesi” bir daha kapanmamak üzere açılır, Corc hizaya çekilir (Meraklısı için s. 105’ten itibaren. Yıllar sonra Corc’a

Tarık Akan'ın "kıyağını" da es geçmez yazar.) Keskiner hayatının mesleğini de burada öğrenmeye başlar. Dev Adam'ın ismini söylemem ama isterseniz yazdığı kitaplardan birinin ismini hatırladığınız için kulağınıza fısıldayabilirim: İnce Memed. Şışışt aramızda kalsın: Dev Adam acaip küfürbazdır. Keskiner'in yalancısıyım.

Keskiner kadirbilir, geçmiş zamanların arkadaşlarını asla unutmaz. Bunlardan birinin ismi Ergin Günçe'dir ve onun sayesinde Nâzım Hikmet'i ve şiirini keşfeder ve hayran olur. Böylece sosyalist hareket bir militan daha kazanır. Daha da önemlisi Ergin Günçe'nin Keskiner'i Dev Adam'a takdimidir. Keskiner, Ergin'i unutmaz ve unutulmaması için olmalı onun bir şiirini de "patlatır" (s. 105). Çünkü Ergin Günçe şairdir. Keskiner bütün iyi dostlarını anlattıktan sonra en sevdikleri şiiri eklemeyi hiç ihmal etmiyor. İyi de ediyor, böylece okuyucu da onları bir kez daha okumak, bir kez daha anımsamak olanağı buluyor.

Yaşar Kemal için şunları yazıyor: "Ben o günden sonra Yaşar Kemal'in oğlu olarak büyüdüm. Ona ve inançlarına saygılı olarak... Aynı düşüncelerin ışığında yürüdük aynı partide. Aynı idealleri paylaşarak... Hâlâ görmesem, sesini duymasam rahatsız olurum. Özlerim."

Evet baba sevgisi böyle olur Osmaniyelilerde.

Kitapta o yılların gençleri, sanatçıları, gazetecileri, yazarları, şairleri üzerine binbir anekdot bulunuyor. Bunlardan birkaçı az bilinen az bulunan cinsten ressam ve sanatçıyı, yazar ve şairi tanıtıyor ve çok çok iyi oluyor: Behçet Sefa (anekdotları müthiş, lakabı olağanüstü ama yazmam, şışışışt duyan muyan olur), Ömer Uluç ve Sevim Burak (hem çöpçatan, hem "iğneleri" elinde iğnelemeye hazır ve nazır), "Hayalet Oğuz", Durnev ve kardeşi

Pertev, “Cimcime”, “Karga” Rauf, “Fuaye” Adnan Halat, Kâmuran Aksu, Eğemen Bostancı ve daha pek çok isim ...

Kitap harika kısacası. Edebî değerini bir parça görmek için tadımlık küçük bir alıntı yapmak istiyorum:

“Taksim tramvay durağına zor atmışız kendimizi. Oradan oraya sırlıklam olmuşuz. Sanki yağmur kovayla dökülüyor. Tramvaylar gece seferlerini tamamlamış. Dolmuşlar da çalışmıyor. Sadece taksi. Ben de Rauf'ta kalacağım. Yağmur o kadar şiddetli ki önümüzden geçen arabaları ancak geçtikten sonra fark edebiliyoruz. Bu arada bir ışık huzmesine bile bağırıyoruz. ‘Taksi taksi!’ ” (s. 94).

Bundan sonra sahneye Behçet Sefa çıkacak ve bir daha inmeyecek. Mutlaka okunulması. Harika.

Bu kitap sayesinde 1950'lerin ikinci yarısından itibaren İstanbul'da geçerli genel ve kent kültürüyle de tanışıyoruz. Kitap, kültürümüzün gelişmesine katkıda bulunuyor : Örneğin “dızdıclar”ın anlamını öğreniyoruz ve daha neler neler...

Keskiner bu kitabında gençlik anılarını aktarıyor. Bu anıların seçme olması, seçilerek yazılmış olması doğal. Yazar herşeyi anlatmıyor. Bu da anlaşılır bir şey. Önemli olan anlattıklarının dünya kadar şeyi kalıcılaştırması ve bizlere, okuyucularına ve okuyacaklara emanet bırakmasıdır. Bu da az şey sayılmamalı.

NOT : Keskiner anılarını yazmayı sürdürdü ve burada andığım birinci kitabına aynı yayınevi tarafından yayınlanan şu iki kitabı ekledi : Elbette Çiçek (2006), Yine mi Çiçek (2007). Bu kitapları okuma olanağım olmadı. Okuyunca haber veririm. Söz.

Künyesidir : Arif Keskiner : Çiçek Gibi, Doğan KitapYayın tarihi: Şubat 2002, 5. baskı: Haziran 2007.

KONUŞAN ONLAR

Karanlığın İçinde Aydınlık Yüzler, 'Ölülerimiz Konuşuyor' bir kitap başlığıdır. Bu kitap herhangi bir kitap da değildir.

Bu kitabın tanıtıma da ihtiyacı yok: Çünkü kendi kendine ve kendini anlatarak konuşuyor. Konuşanların her birini tek tek ve ortaklaşa tanıyoruz. Evet, konuşanlar onlardır.

Onlar da bizi/bizleri tanıyorlar. Onlar babamız, anamız, teyze, dayı, amca ve kirvemizdir:

"kirvem hallerimi aynen böyle yaz rivayet sanılır belki. Gülmemeler değil domdom kurşunu paramparça ağzımdaki"/

Onlar kardeşimiz, bacımız, yeğenimiz, yoldaşımız, yol arkadaşımızdır. Her biriyle bir demli çay içmiş, bir simidi kardeşçe bölüşmüş, çaputtan topla futbol oynamışızdır. Güneşe bakarak ağız ve gönül dolusu gülmüş, gösteri ve yürüyüşlerde kol kola yürümüşüzdür. Biz onlarız, onlar biz.

Ve bu kitap kardeşlerim, konuşan, yüksek sesle konuşan bir kitaptır. Sır dolu cümlelerle. Ser verip sır vermeyenlerin dilidir bu. Her dil bilen, bu dilden anlamaz. Bu bizim dilimizdir. Bizden olanlar anlar ve anlatırlar. Evet, ser verip sır vermeyenler konuşuyorlar. Bizim mahallenin, tarihimizin ve coğrafyamızın çocuklarıdır bunlar. Biz onları tanıyoruz, onlar da bizleri. Her biri her anlamıyla sınıfımızın, toplumumuzun en cesurları, en yiğitleri, en korkusuzlarıdır. Onlar konuşurlar ve biz onları dinleriz. İzleriz. Yürüdükleri yol çünkü bizim yolumuzdur. Konuşanlar sırlarını bizlerle paylaşanlardır. Bizim çocuklarımız, kardeşlerimiz ve büyüklerimizdirler. Ustalarımızdırlar.

Gelin kulak kabartalım. Can kulağıyla dinleyelim. Tanısak da bilmek için okumalıyız. Daha iyi öğrenmek, daha iyi anlamak için. Unutmayın lütfen: Bütünlemede bize de aynı sorular sorulacak. Ve emin olun kardeşlerim bu kez sınıfı geçmek lazım. Onun için kulaklarımızı konuşanların seslerine, sözlerine, söylediklerine açalım. Gözlerimizi gözlerine dikelim.

Bu kitabın yazarı bildiğimiz, tanıdığımız ve daha çok tanımamız gereken bir dostumuz, bir arkadaşımızdır: Adı Adil'dir, soyadı Okay. Kod adlarını saymıyorum. Ölümle kaç kez köşe kapmaca oynadığını da yazmıyorum. Ölümü, bir kez Adana'da, ikinci kez yine Adana'da, sonra Lübnan'da ve Filistin halkının davasını savunma mevzilerinde kaç kez suya götürüp susuz getirdiğini de yazmıyorum. Ama o bizi ölümlerimizle buluşturuyor. Ölülerimizi konuşturuyor. Kendisi de konuşuyor. Anıları ve şiirleriyle. Adil çünkü hem şairdir hem de yazar.

Adil'in babası devrimci Süleyman Okay'dır. Kirvesi "Kızıl Yalçın" yani Yalçın Ergönül'dür : Davamızı Hatay topraklarına nakış gibi işleyen iki yazar ve şair.

Avukatı, evet Adil'i bin bir kez savunmuş adam, Halil Güllüoğlu'dur. Onları unutmadı Adil, hem kendi yazdıklarıyla, hem de onların yazdıklarıyla alıp getirdi ve bizimle konuşturuyor. Onlar konuşuyorlar biz dinliyoruz. Ve öğreniyoruz.

Kitabımızda yas tutmak yazılı değildir. Onlar konuşurken bizimle yürümeyi sürdürüyorlar. Yürüyüşümüze Müntecep Kesici katılıyor. Kemal Altun, İmam Ateş, Kemal Çelik, bilgelerin bilgisi Musa Anter katılıyor. Behice Boran da: Çocuklar diyor, "Sosyolojiyi ihmal etmeyin !" Doktor Hikmet Kıvılcımlı yürüyor bizimle. Saçları rüzgarda ışıllı yürüyor Kıvılcımlı. Bedrettin Cömert, Metin Göktepe, Uğur Kaymaz : Gençler ve çocuklar kalkıyorlar ve

yürüyorlar. Yürüyüş kolumuz, yürüdükçe çoğalıyor. Mustafa Suphi, Hrant Dink'le yan yana geliyor, yüzlerini Karadeniz'e çeviriyorlar. Evet kuzeye doğru bakıyorlar. Kuzeye doğru. Süleyman Yeter, işçi sınıfının sesiyle koşarak geliyor, ön saflarda yerini alıyor. İlhan Erdost anlatıyor, biz dinliyoruz. Üzülüyoruz. Durmuyoruz. Yürüyoruz hep birlikte. Kolkola. Bu halay bizim halaydır.

Ölülerimiz konuşuyor, biz dinliyor ve öğreniyoruz. Onların konuşmalarına, onların seslerine bizimkiler de katılıyor, böylece tarihimizi sahipleniyoruz. Yolumuzu hep birlikte yürüyoruz. Kazanılacak zaferlerin müjdesini bize onlar veriyorlar. Evet, işte:

“Biz yaşadığı cehennemi, cennete çevirmeye talip insanlar”ız diyorlar.

Arzularını gerçekleştirmek ve zaferleri kazanmak bize kalıyor. Bu da az şey sayılmamalı ve iş kolayından alınmamalı. Ve artık kardeşlerim, bir gün de onlara “şu zaferi de biz kazandık” haberini ulaştırmalıyız diyorum. Tez elden. Bu defa bütünlemede mutlaka sınıfı geçmemiz lazım.

“Bir bebekten bir katil yaratan karanlığı sorgulamadan hiçbir şey yapılamaz”. Bu meseleyi de halletmeliyiz. Derslerimize iyi çalışırsak, bize anlatılanları dinlemesini bilirsek ve yazılanları okumasını, her derdin çaresini de buluruz mutlaka. O zaman işte bayrağımızı surlara dikebiliriz. Dikebiliriz evet. O zaman ...

Adil Okay tiyatro oyununu yazmakla yetinmedi, onun sahneye konulması için de gece gündüz çabaladı ve başardı: Adil'e, böylesine bir sohbetler çağlayanını Mersin ve Adana başta on sekiz kentte tiyatro oyunu biçiminde sunması, emeği geçen oyuncu, yönetmen ve bütün çalışanlara da gösterdikleri başarı vesilesiyle bravo borçluyuz.

Künyesidir: Adil Okay: Karanlığın İçinde Aydınlık Yüzler, 'Ölülerimiz Konuşuyor', İki Perdelik Oyun, Ütopya Yayınları, Ankara, 2010.

KADINLAR(IMIZ)

Kadınlar(ımız)a borcumuzu ödemek mümkün değil. Ninelerimize, analarımıza, halalarımıza, teyzelerimize, ablalarımıza, kızkardeşlerimize, sevgililerimize, eşlerimize, kızlarımıza, kızlarımızın kızlarına...

Evet kadınlar olmasaydı biz de ol(a)mayacaktık. Bilineni yinelemek bu ama yinelemekte yarar var.

Kadınların erkeklere kıyasla birçok avantajı da var, işte ikisini hemen anımsatayım : “Yaratmanın” ne olduğunu bilmeleri ve “erkek mekanizmasının” sırrını çözmüş olmaları.

Kadınsız erkeklerin el ve ayaklarının nasıl çarşafa dolandığının dünya kadar örneği var. Fransa’da bir televizyon kanalı İngiltere’de ve ondan kopya alan birçok başka ülkede altı yıl kadardır izlenen “The week the women went” isimli ve epey başarılı bir programı uyarladı : “Une semaine sans les femmes”/”Kadın-lar-sız bir hafta” adıyla. Türkçeye “Kadınsız bir hafta” veya “Kadınlar olmadan bir hafta” biçiminde çevirmek kulağa daha uygun. “Kadınlar olmasaydı erkekler ne yapardı ? Nasıl yapardı ? Çocuklara nasıl bakardı ? Nasıl yemek hazırlardı ?” ve benzeri sorulara yanıt arama hareketi.

İster istemez aklıma Bilge Olgaç’ın Kaşık Düşmanı isimli harika filmi geldi. Bilge Olgaç, 26 Kasım 1980’de Ankara’nın Keskin ilçesine bağlı 402 nüfuslu Danacıobası Köyü’nde düğün gecesi patlayan tüpgaz lambasının yol açtığı faciada köydeki kadınların tümüne yakınının yaşamını yitirmesinden hareketle çektiği filmde faciayı ve sonrasını, erkeklerin, kadınsız erkeklerin, nelerle karşılaştıklarını, nasıl yaşamaya çabaladıklarını mizahı eksik etmeden aktarıyor. Bu film Fransa’da düzenlenen Uluslararası

Kadın Filmleri Şenliği'nin 7. sinde, 1985'te Juri Büyük Ödülü'nü, Kadın Gazeteciler Özel Ödülü'nü kazandı. O yıl ilk kez verilen "En İyi Erkek Oyuncu" ödülüne ise filmde başrollerden birini oynayan Halil İbrahim Ergün layık görüldü. Faciayı, filmin çekim öncesini, filmi ve ilgili birçok şeyi Kadın Aşk ve İktidar isimli kitabımda anlatıyorum. Merak eden okuyucularımın bu kitaba bakmalarını öneririm : Alan Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 79-91. Kadın Sineması isimli kitabımın (Pêrî Yayınları, İstanbul, 2006) da bu konularda işinize yarayabileceğini sandığım için geçerken onu da dikaninize sunuyorum.

Bizde yaşanmış bir faciadan yola çıkılarak film çekildi. Yaşanılan kurgulaştırıldı. Yarı alaylı, yarı dramatik biçimde anlatıldı. Gerçek meselelere parmak basıldı. Bize özgü ve bizim gerçek meselelerimize.

Fransa'da adını andığım bir tür telefilm gibi sunulan ama daha çok "télé-réalité" ("tele-gerçek" veya daha yakın, kelimesi kelimesine çevirisiyle "uzaktan-gerçek") adı verilen televizyon programına benzeyende ise kadınlar bir haftalığına Fas'a, Marakeş'e tatile götürüldüler, erkekler ise Montrésor isimli minik köylerinde kadınsız yaşamın bütün cephelerine bakma olanağı buldular. Ağlayanlar oldu. Erkeklerden. Ama Marakeş'te şık bir otelde ekmek elden su gölden tatilin tadını çıkararak kadınlardan da ağlayanlar oldu. Kolay değil elbette Fransa'nın göbeğinde dört yüz evet evet aşığı yukarı dört yüz kadar nüfusa sahip bir köyden çıkıp, etle kemik gibi erkekleriyle yıllardır birlikte yaşamış kadınların erkeksiz Marakeş keyfi tam da keyif olmadı : Hamama, masajlara, köftelere, kebablara, falana filana rağmen. Kadınsız yaşamın tadı acı mı tatlı mı? Artık karar onların ve izleyenlerin.

Burada yaşananların, yapay olarak yaratılan kadınsız yaşamın önceden bilinen bir biçimde, senaryo gereği gibi neredeyse,

“yaşanması”, daha doğrusu “oyunanması” bir parça tiyatromsu kaldı. Ancak kadınsız erkeklerin çoğunun, tümü dememek için, sınıfta kalacağı belli oldu. Kadınların da erkeksiz, kendi erkekleri olmadan, yaşamaları zor. Erkekler de kadınlar da birbirlerine ihtiyaçları olduğunu çok iyi anladılar. Dönüş, yuvaya dönüş ve buluşma görkemli oldu.

O halde çocuk bakımı, evin yönetimi, yemek yapılması, alış-veriş ve benzeri ev işleri için iki kişi olmak lazım. Görev bölümünü de mutlaka birlikte konuşup, birlikte kararlaştırmak ve birlikte yapmak en iyisi. Sonuç bu. Gerisi size kalıyor.

İlginç bir nokta daha var : Tours isimli kente altmış kilometre uzaklıktaki bu minik köyün isminde saklı sırda : Mon-trèzor biçiminde yazıp, iki ayrı kelime olarak okunduğunda “hazinem” anlamına geliyor. Montrèzor olarak birlikte yazılınca da aynı anlamda elbette. Ama yine de açıklamakta yarar var. Bu köyün seçilmesinde isminin bir rolü de oldu mu ? Peki o zaman kadın(lar)ımızı hazine(leri)miz olarak kabul etsek mi ? Bunun yanıtı da birimizden diğerimize değişebilir. Artık nasıl isterseniz öyle.

Kadın konusunda yazılacak dünya kadar şey var elbete : Nasıl mücadele etmekten, örgütlenme biçimine kadar. Neler yapılması gerektiğinden kadın ve erkek ilişkisine. Kadınların siyasi isteklerinden mesleki isteklerine : Kaymakam ve vali olmak için yapılanlar. Siyasi partilerdeki değişik türdeki çalışmalar ... Sinemada, resimde, tiyatrodada, müzikte ve diğer sanat dallarında kadın(lar) ve kadına “bakış”.

Bugünkü kadın ve yaptıkları, yapmak istedikleri, mücadelesi...

Tarihten gelen örneklerin bilinmesinde de yarar var mutlaka : T büyük harfle Tarihte kadın. Osmanlı İmparatorluğu’nda kadına oy

veren erkeklerin bulunduğunu bilmek epey ilginç. O yıllarda kadınların seçme ve seçilme hakkı bile yokken hele.

Tarihteki ve günümüzdeki ihtilalci kadınları öğrenmek, biraz daha yakından tanımak... Mısır'daki ayaklanmada Tahrir Meydanı'nda kadınlar da seslerini duyurdular. Hem de sadece katılımcı olarak değil, yönetici, yönlendirici olarak ta.

Kadın konusunda erkekler de yazıyor. İyi de oluyor. Ben de yıllardan beri yazıyorum. Yazmalıyım. Daha da yazılacaklar var elbette. Ama kadının konumu, sorunları, mücadelesi, örgütlenmesi, erkeklere bırakılamayacak kadar ciddi ve önemli. Dolayısıyla kadınların bir an önce kendi kaderlerini ellerine almaları gerekli.

Şimdiye kadar yapılmadıysa geç kalınmış sanılsın. Bir şeyler yapmak için her koşulda zaman bulunur. Kadınların ve erkeklerin birlikte, özgürlük, daha çok ve daha geniş özgürlük, sıkı ve hakiki eşitlik ve toplumsal ve dayanışmacı bir düzen içinde yaşayabilecekleri kadın ve erkek cumhuriyetleri yaratabilmek umuduyla.

LATİF ÇETİN'İN ÖYKÜLERİNDEKİ KADINLARIMIZ

Taş atan çocuklar sadece taş atmıyorlar. Taş atan çocuklar okula gidiyorlar. Sınıfları dolduruyorlar. Yere düşmüş eriklere yüz vermiyorlar. Yere düşen eriği kapıp kaçan ala geviklerin peşinden koşmuyorlar.

Taş atan çocuklar, kendi yollarında, güneşe bakarak, güneşe yürüyorlar. Güneşte.

Kimi çok zeki, çok çalışkan, pırıl pırıl. Sınıfının birincisi. Evet ama sonuncusuyla dayanışmadan geri kalmayan, mütevazı, içten, görmüş ve büyümüş, deneyimlerin acı ve ateşli çemberinden geçmiş. Küçük yaşta büyük deneyimler edinmiş. Görerek öğrenmiş. Dinleyerek bilmiş. Tarihini, coğrafyasını ve sosyolojisini okula bile gitmeden öğrenmiş. Edebiyatını, müziğini, sazını, davul zurnasını, türküsünü es geçmemiş. Taklacı güvercinler yetiştirmiş. Renkleri kekliklerden kapmış. Resimden ve heykelden sınıfta kalmamış. Dilini unutmamış, ana dilini inatla inat yinelemiş durmuş. Konuşmuş. Sır vermemiş ama konuşmuş ana dilinde. Anlamamışlar.

“Büyükler” bu dili anlamıyorlar. Çünkü “Büyükler” kuş dili konuşuyor, kuş diliyle birbirlerine küfrediyorlar.

Çocuk dayanışmacıdır. Çocuk dilinde dayanışma budur : Özbenliğini başkaları için feda etmek budur. Kolay değildir bu niteliklere sahip olmak. Her isteyen de sahip olamaz.

Latif Çetin olmuş.

Latif bu çocuklardan biridir işte. Çalışkan, sınıfının hatta en çalışkanı ve en zekisi. Sınıfının birincisi ve hem de en mütevazısı. Derslerini iyi bilen. Derslerinden hep en iyi not alan bir çocuk.

Sonra delikanlı.

Şimdiyse “içeride”...

O hem “içeriden” ses veriyor, hem de kendi içindeki “sesleri” dinlemesini biliyor ve bizlerle paylaşıyor. Hevalîm... Way li min.

Diyarbakir’in Xahcepek mahallesinde iki odalı bir evde, ana ve babası ve sekiz kardeşiyle yaşamı zor tarafından ama sağlamca tutan çocuk, ilkokul senin, ortaokul benim, yüz metre koşucusu gibi bitiriverdi sınıfları ve okulları.

Diyarbakir’de güneş gözlerinizi kamaştırır. Diyarbakir’de güneşle aşık atılmaz, eş olunabilir sadece. Latif, zeki çocuk, akla karayı ayırmasını ve güneşle eş olmayı kendiliğinden anlayıvermiş. Lenin ve Mao’nun kimi konularda “Çocuk buradan yürü, hayatta özgür olmak istiyorsan” dediğini Latif Diyarbakir surlarıyla aynı anda duymuş. Dicle’yle birlikte aynı saatlerde dinlemiş. Ama hiç kimseye sır vermemiş.

Burada kardeşlerim hiç kimse sır vermez ser verse bile. Diyarbakirliler “İbo”yu unutmamıştır. “İbo” buradan geçmiştir ve geçerken iz bırakmıştır. Daha sonra gelecekler ve geçecekler yolu şaşırmasınlar diye. Ketum kenttir kadim kent.

Bu kentte kardeşlerim her evde, evet her evde, enaz bir ölü verilmiştir. Her biri bir destan. Her biri bir ağıt. Her biri bir acı.

Burada ölenler ve öldürülenler ölmezler, ölüleri bir bayrak, anıları bir program olur. Çocuklar hele anlatılanları dört göz, altı kulak dinlerler.

Kürt halkının, bu mazlum halkın, bu mazlum ve kendine güvenen, bu mazlum kendine güvenen ve zamanı gelince yüzünü güneşe çeviren ve dağlara yürümesini bilen halkın kahramanları dillere

destandır ve bu destanı en iyi analar ve neneler anlatırlar. Neneler ve analar. Kadınlarımız yani. Bacılarımızsa bize geleceğin birer kahramanı, destanı gibi canlı canlı ve içleri pırpır bakarlar.

Zaman akar.

Buralarda zaman asla durmaz.

Gel zaman git zaman, daha çocukken, lise ikideyken tam tarihini isterseniz, surlardan gelen seslere kulak kabartan Latif yüzünü güneşe dönmüş ve yürümüş. Yürüyüşü Diyarbakır'da yarıda kalmış. Kadim kent Diyar-ı Bekir, Amed görmüş kendi gözleriyle evladının yakalandığını. Sesini surlarına gömmüş. Duvardan küçük bir (ç)akıl-taşı yuvarlanmış, durmuş. Ağlamaklı. Evet bizde taşlar da ağlar. Göz yaşlarını içine döker. Düşmanına asla göstermez. Taşın düşmanı da kim ola ?

Onsekizinde girmiş "içeri" Latif. Yirmi yıldır "içeride" Latif.

Yıllardır içeridekilerin serbest bırakılmaları için yazıyoruz, söylüyoruz, konuşuyoruz. Hele zor ve belalı hastalıklardan çekenlerin. Bugün sırasındır yeniden ve burada bir kez daha yineliyoruz : Yıkın duvarları. Sizin duvarlarınıza ihtiyacımız yok !

"İçeridekilerin" kimi iyi şiir yazar : Nevzat Çelik ve Erol Zavar en bilinenleri, en beğendiklerim, başkaları da var. Kimi iyi yazar : Öykü yazarlar, gazetelere yazarlar, günlük tutanlar, mektup yazarlar, anılarını yazarlar pek çok. Tek tek isimlerini yazsam birkaç sayfa tutar.

Latif Çetin te onlardan biridir : Latif öykü yazıyor. İyi öykü yazıyor. Ölü-Yaşar Kadın Hikayeleri isimli eseri ikinci baskısıyla okuyucuya yeniden rojbaş dedi. Okudum. Vuruldum.

Hawar Yayınları'nın sunduğu kitapta Latif kendini değil kadınları anlatıyor. Şimde gel de şaşırma bakalım : Beş kadının beşbiryerde beş öyküsünü, kendi içindeki en derin sesleri dinleyerek kağıda döken, okuyucusuna sunan bu genç işte o çocuktur. Hani taş atan, yerde bulduğu eriklere yüz vermeyen, yüzünü güneşe çeviren ve yürüyen, surlarla konuşan ve onlardan gelen seslere kulak veren, Dicle ve Fırat'la aşık atan çocuk.

Beş kadının beşbiryerde beş öyküsünü bir de Yılmaz Güney anlatmıştır tarihimizde. Yol çünkü adları bile anılmayan beş kadının öyküsünün bir çığlık olarak beyaz perdeye yansımalarıdır. Latif Çetin'in öykülerinde de öyle. Yılmaz Güney buna mutlaka çok sevinmiştir. Biz de onunla.

Latif Çetin'in yapıtının en çarpıcı yanı, yineliyorum, beş kadının öyküsünü aktarması ve beş kadının beş öyküsünü anlatanın yirmi yıldır, evet evet tam yirmi yıldır, "içeride" bulunmasıdır. Bu genç ve kararlı adam onsekizinde "içeri" düşmüştür ve tam yirmi yıldır "içeride"dir. Yirmi yıl bir ömür eder. Yirmi yıl eğer içeride geçirilmeğe birkaç ömrü daha bu ömre eklemek şarttır, "içerideki" çünkü bir değil birkaç ömrü birarada ve birlikte geçirir.

Latif Çetin lise ikiden sonraki eğitimini bizzat kendi kendine üstlenmiştir. Lise diplomasını "içeride" almış ve sırf kendi kendini "tartmak" için üniversite giriş sınavına girmiş ve epey yüksek puan da almıştır. Böylece "içeridekilerin" de dışarıdakiler kadar başarılı olabileceğini ispat etmiştir. Beğenmeyen, inanmayan olursa bu işi yeniden deneyeceğinden de eminim. Tercihini belirtmeyerek herhangi bir "okula" kayıt yaptırmamış, skolastik, bağınaz, paslanmış, aşınmış, günü çoktan ve "içi de" öteden beri geçmiş üniversite yerine "içerideki" sürekli halk üniversitesini tercih etmiştir.

Evet içeride birçok genç binbir dertle cebelleşiyor, birçok hastalıkla boğuşuyor, kimiye o kötü ve çekilemez yaşam (buna yaşam denebilir mi bilemiyorum, kanımca denemez, ama yine de siz karar veriniz lütfen) koşullarında, ve onlara rağmen, Latif Çetin gibi okuyor, yazıyor, okuyor, yazıyor, yayınlıyor ve dinliyor.

Çocuklarımız ölmesinler, öldürülmesinler, sakat kalmasınlar, koşucu olsunlar, futbolcu, siyasetçi, sendikacı, sanatçı, işçi, memur, öğretmen, avukat, yazar ve şair ... olsunlar. Yok olmasınlar. Sadece olsunlar. Var olsunlar.

İşte Latif, onca işkence, zulüm ve baskı sonrasında kalem ve kağıdıyla karşımızda: O yazıyor, yayınlıyor ve dinliyor : Hem başkalarını hem de “içinden” gelen derin sesleri. İşte yapıtı bu seslerin dört duvarı aşip bizlere yansıyan dalgalarıdır.

Eserin en ilginç yönlerinden biri sadece yaşanmış veya yaşanması mümkün öyküleri aktarması değil, felsefi sorular sormasıdır. Varlık ve yokluk, sevgi ve bilhassa ölüm üzerine sorular soruyor yazar. Dahası kendi önermelerini, kendi yarattığı kavramları da sunuyor, ileri sürüyor. Örneğin “sevgi” tanımını buraya aynen almak istiyorum :

“Sevgi, insanın sağır bile olsa duyduğu ses, kör olsa da gördüğü ışıktır.” (sayfa 57).

Sevgi ve “aşk” meselesi kitapta baştan başa yer alıyor. İşte bir örnek daha :

“İnsan yüreği kocaman bir sevgi dünyasıdır. Bu sevgi deryası içinde yaşayan binbir türlü sevgi vardır.” (s. 76).

Veya şu : “İnsan yaptığı her şeye sevgiyi katarak insanlaşır.” (s. 58).

“Çocuk sevgisi”, bir ana veya babanın kendi çocuğuna sevgisi de sayfaları üstten alta tarayıp duruyor : Örneğin “Ana”nın oğlu Dilgeş’e sevgisi (Bu birinci hikayeyi uzun bir ağıt gibi okumak ta mümkün, ve her ağıtta olduğu gibi burada da baştan sona ananın oğluna sevgisi dağı taşı darmadağınık ediyor), “Baba”nın öldürmek üzere olduğu kızı Gülistan’a sevgisi, Delâl’in Seyithan’a, Ömer’e ve biricik oğlu Yusuf’a sevgisi ve hele Hülya’nın, ana olamayacak genç bir kadının, çocuk özlemi için yazarın dizdiği satırlar. Bu sonunculardan birkaçını almazsam hiç olmayacak :

“Yirmi yaşındaydı, onun da her genç kız gibi evlilik hayalleri olmuştu. Kadınca sohbetlerde dinlemişti, hamilelik süreçlerini, karnında bir canlı taşımanın, onun ufaçık tepiklerini hissetmenin nasıl bir duygu olduğunu hep merak etmişti. Günü geldiğinde çocuğunu emzirirken, kustuğunda kusmuğunun o süt çocuklarına has kokusunu soluyacağını düşünmüştü. (...) Ama anası az önce tüm bunların nasıl da sadece birer hayal olarak kalacaklarını istemese de söylemişti. Ona “ana” diyecek bir sesi hiç duymayacaktı.” (s. 40).

Yazar bunları gerçeklerden kopuk, varolanı yücelterek, idealist veya kendi kendine bilge ve saf biri gibi yazmıyor. Bunları anlatırken geleneksel aileyi, baba-çocuk, ana-çocuk ilişkilerini ve varolan anlayışları sorguluyor. Tartışıyor. Bu konuda Gülistan ile babası arasındaki tartışma anılabilir (s. 56’dan itibaren).

Erken yaşta evlilik ve sonrası da vurgulanıyor (s. 35).

Kadınlık halleri, bütün yönleriyle ve gerekince eleştiri ihmal edilmeden aktarılıyor.

Kitap folklorik tehlikeleri elinin tersiyle itiyor, yerelden genele doğru kadınları ve hallerini anlatıyor.

Hülya örneğin kimlik kartı olmayan bir kız çocuğudur : “Dolayısıyla okul da okumamıştı. Evin ilk kızıydı. Okul okuyup ta ne yapacaktı ?” (s. 38). Bu durum sadece “orada” değil dünyanın dört bucağında geçerli değil midir ? Bu bağlamda Latif Çetin yerelden evrensele ulaşmıyor mu ?

Alın bir örnek daha : Bizde düğün üç gün üç gece yapılır, Latif Çetin, Hülya’nın, evlenmeye, çoluk çocuk sahibi olmaya vakit bulamayacak Hülya’ya “üç gün boyunca” sancılar çecktirecek, “attığı çığlıklarla herkes” üzülecek, “herkesin yüreğine ateşler” düşecek (s. 49).

Yazar bu ana konuları hep “yaşama tercihi” etrafında sorguluyor, irdeliyor ve “ölüm”le “yaşam” arasında örülü derin ilişkileri anlamaya ve anlatmaya çabılıyor. Ölümle bu kadar içli dışlı ülkemizde, ölümün her eve girdiği ve bir daha çıkmadığı küçelerimizde, mahallelerimizde yazarın “ölüm” temasını irdelememesi mümkün değil(di). “Ölüm” meselesini sıkı ve hakiki bir biçimde inceliyor : “Ölüm onları bir daha görmeme anlamına geliyordu.” (s. 47). “Ölüm kendisiyle birlikte gelecek hayallerinin hepsini elinden alacaktı. (...) Yaşama dört elle sarılan korkaklardan değildi. Elbette bir gün ölümün onun kapısını çalacağını biliyordu. Fakat bunun için henüz çok erkendi.” (s. 48).

Burada ister istemez aklıma Latif Çetin gibi “içeride” olan, akıl almaz hastalıklarla mücadele eden ve hâlâ içeride tutulan ve ne olursa olsun yine de üretken iyi şair Erol Zavar’ın Ölümü Ektim Randevu Yerinde isimli şiiri geliyor :

“(…) bu şiirin içinden tren de geçebilir/uçak da/vapur da /bütün teknolojik ölüm aletleri de/ama hiçbirine binmeyeceğim/kusura bakma ölüm/gelmeyeceğim (...)”

Latif Çetin eserinde ölüm ve savaş konusuna da değiniyor, değişik yerlerde, ve sayfa 74'ten itibaren yeniden ölüm temasına yer veriyor :

“Ölüm gerçeğin en çıplak halidir. Çıplaklık, gerçeği kendisine yapancılaştırıran üzerindikilerden arınmasıdır. Çıplaklıktan ötesi olmadığı gibi, gerçeğin ta kendisi olan ölümün de ötesi yoktur.” (s. 74).

Ölüm ölenlerin siyasi tercihi sonucu gelebilir, baba elinden ama binlerce yıllık geleneklerin ittirmesinden doğabilir, trafik kazasından, hastalıktan ve ölümü çok istemekten de, ama lütfen dikkat “intihar”dan değil. Delâl’in ölümü bu son konuda hem garip, hem ilginç bir örnektir. Yazar aynı zamanda ölenlerin sonrasında, ölümün yakınlarında yarattığı acıyı da irdeliyor. Bu anlatılarında evlad açısını fena halde duyumsatıyor.

Yazar burada tam anlamıyla yazar olduğunu ispat eden ince bir buluşla dikkat çekiyor: Azrail’i konuşturuyor veya düşündürüyor ve onun düşüncelerini, mutlaka kimi zaman (“zaman” kavramını yazar sayfa 25’te tanımlıyor) ağlayarak yazdığı belli, satırlarında bize yansıtıyor.

Azrail işi azıtıyor ve kitabın “İlksöz”ü ile “Son söz”ünü de yazıyor. Mendillerinizi hazırlayarak bu satırları okumalısınız.

Yazarın “Azrail”i, ölüm kokusunun sindiği acılı topraklarında bu kadar ölü görmekten yorulmuştur, üzölmüştür, ama ne yapsın “emir kulu”dur ve ölülere eşlik etmek zorundadır. Bunu “en iyi biçimde” kotarmaya çalışan, kimi ölüye iltimas bile yapan ve kimi kez “insan olmadığına” yanan tuhaf bir Azrail’dir bu. Hele bir tür “özeleştirisi” denilebilecek “Son söz” ve kimlik belirtisi Azrail’in gerçekten bittiğini ispat ediyor. Burada Wim Wenders’in Der Himmel über Berlin filmini anımsamamak elde değil. Filmdeki gibi

her melek insan (çok ısrar edenler, aşık olanlar ve istisnalar hariç) ve her insan melek olamadığı için, burada da Azrail insan olamıyor. Denese nasıl bir sonuç verirdi acaba diye sormadan da edemiyorum. Evet bütün Azrail'ler insan olsalardı ölüm kalkar mıydı piyasadan ? Haydi bakalım bu soruya birlikte bir yanıt arayalım mı? Hani böylece biraz felsefe de yapmış oluruz. Bu pespaye günlerde bunun yararı da olur mutlaka.

Latif Çetin'in Azrail'i, bakın, neler diyor, gelin kulak kabartalım :

“Ben alışamadım kadın ölümlerine, ama insan alıştı. İnsan sadece ‘erkek’tir. Erkek, kadını ölü-yaşar halde tatalı bin yıllar oldu. Kadın ise sadece ağıt yakmakta haline...” (s. 102).

Sonra şunu da ekliyor : “Ölümler, beni de acıtmaya başladı’ dersem, bilmem ne kadar inandırıcı olabilirim. (...) ‘Her veda, erken bir veda’ olduğu gibi, her ölüm de erken ölümdür.” (s. 103).

Burada Dil’in mutlaka yaşamalıydı diye yazmak istiyorum. Evet herşeye rağmen yaşama bu kadar tutkuyla bağlı olan bir kadın gitmemeliydi. Kendal’ını yalnız bırakmamalıydı bu kahpe dünyada. Nitkim işte Azrail bile aynı kanıda :

“Yeryüzünün özgür kıızıyla cennete doğru yolculuk yaparken, o akşam ay doğmamıştı. Yeryüzündeki tüm insanlar bana ve yanımda duran Dil’in’e bakıyordu. (...) Dil’in’in yüzü, güzelliğiyle ay gibi ışık saçarak karanlığı aydınlatıyordu.” (s. 101).

Evet hikayelerimizdeki Azrail yorgun ve üzgündür. Bu kadar ölüme Azrail mi dayanır ?!! Peki hayattaki Azrail’leri ve onlara emir verenleri ne yapmalı ?

Latif Çetin beş kadının yaşamdan ayrılışını anlatıyor. Yaşanmış hikayeler de olabilir bunlar. Hülya mutlaka yazarın ablası.

Bir erkeğin kadınları anlatması ve daha iyisi kadınları bizzat kadınların yanında veya tarafında yerini alarak en iyi biçimde yansıtmasını Yılmaz Güney'in değişik filmlerinde görmek mümkün : En başta Sürü'de Berivan ile Yol'daki beş kadını anımsayabiliriz. Yılmaz Güney sanki erkeklerin hikayelerini anlatır gibi yapıp kadınları anlatır aslında.

Latif Çetin doğrudan doğruya kadınları anlatıyor. Etle tırnak gibiyiz kadınlar(ımız)la ve hikayelerimiz de birbirinden ayrıl(a)maz, ama bunu da herkes böyle anlatmaz, anlatmayabilir. Burada vurgulamak istediğim budur.

Latif Çetin aynı zamanda kadınlara borcumuzun ödenmesi için çağrı yapıyor. Herkes elini cebine atmalı, elini önce vicdanına sonra mutlaka cebine atmalı. Fazla geçikmeden. Kadınları(ımız) çünkü kalıcı değil. Gidici ve yazar bu noktaya dikkat çekiyor. Kadınlar(ımız) gidici.

Yazar anlatılarında kimi zaman epey ayrıntı veriyor. Örneğin Hülya'yı anlattığı sayfalarda rüzgarda sallanan kavak ağaçlarının sesleri, esintiler, kuş sesleri, ay ışığı, sonbaharın kendisi ve daha bir dizi şey. "Sahne" gözünüzün önünde, yüreğinizde, en derin içinizde, beyninizde canlanıyor, kimi zaman boğazınızda bir şeyler düğümliyor, sesiniz soluğunuz kesiliyor. Burada aklıma yine Yılmaz Güney geliyor : Siverek'in, Adana Yüreğir'in yürekli çocuğu aramızda olsaydı aynen şunları söylerdi, eminim :

"Latif kurban, ne çok ayrıntı veriyorsun iki gözüm, senin yazdıkların tam senaryo, bunun filmini çekmek istesem inan senaryoya ihtiyacım olmaz, alırım yazdıklarını ve aynen sinemaya uyarlarım."

Madem öyle Latif'in kitabından Dilin ile Kendal arasındaki şu "sahneyle" bitirelim :

“Onlar konuşarak zaman kaybetmek istemediklerinden birbirlerine bakmayı tercih ettiler. Yıllarca birbirlerine söyledikleri her sözü beyinlerinin ve yüreklerinin onlara ait olan yerlerine kazımışlardı. Şimdi ayrılık zamanıydı.” (s. 80).

Yolun açık olsun Latif Çetin.

Künyesidir : Latif Çetin : Ölü-Yaşar Kadın Hikayeleri, İkinci baskı, Hawar Yayınları, 2010; Birinci baskısı 2009’da Vesta Yayınları tarafından sunuldu.

CLAUDE LEVİ-STRAUSS İLE DÜNDEDEN YARINA

30 Ekim 2009'da aramızdan ayrılan Claude Levi-Strauss 28 Kasım 1908 doğumluydu, 20. yüzyılı bir ucundan öbürüne birçok kalıcı eser bırakarak geçti ve 21. yüzyılın insanlığını ne hale getirdiğini görerek üzüldü. Çünkü "Dünyanın eskisi gibi olamayacağını", "Bizden sonra gelenlerin bizim mutluluğumuza sahip olamayacağını" biliyordu. "Düşüncemizin solfejini" çözmek için uğraşan adamdı. O gitti melodilerimizi nasıl çalacağız ? Toplumsal görüntülerin sakladığı sırları, kültürün gizli mekanizmalarını bize kim açıklayacak ?

Özgeçmiş konusunda ketum, sır vermekte oldukça cimri Claude Levi-Strauss'un (Bundan böyle sadece CLS biçiminde yazıyorum) yaşamı ve yapıtları konusunda kendisini çok iyi tanıyan Didier Eribon ile yaptığı uzun söyleşilerden oluşan ve her ikisinin imzasıyla De Près et De Loin (Yakından ve Uzaktan) adıyla Odile Jacob Yayınları tarafından Ağustos 1988'de yayımlanan kitaba göz atmak lazım. Nehir söyleşide CLS entelektüel gelişim çizgisini, yolculuklarını, dostlarını, hoşuna giden ve gitmeyen şeyleri anlatıyor.

Büyük babasının viyolonist ve Berlioz ile Offenbach'ın çalışma arkadaşı olduğunu, annesinin haham kızı olup ne olur ne olmaz diye steno-daktilo öğrendiğini, babasının ressam, fakat sergi sayısı azalınca ve fotoğraf sanatının portrecilerin pabuçunu dama atmasıyla "işinin bittiğini" ama muhteşem bir "bricoleur" (yap-takçı) ustası olduğunu ve çocuk CLS'nin böyle bir ortam içinde herkesten bir şeyler kapıp her işe bulaştığını öğreniyoruz. Çocukken daha herşeyin farkına varıyor. Yapısalcı olacağı çocukken belli oluyor.

CLS, gençliğinde Marksizme dört elle nasıl sarıldığını, nasıl "Sosyalist Parti'nin filozofu" olmaya özendiğini, ama değişik

deneyimler ve yaşananlar sonrasında politikadan, günlük politikadan ve politikacılıktan nasıl uzaklaştığını da anlatıyor.

Marksizmin politik biçimlenmesinden uzaklaşmasına karşın, felsefi bağlamda hep Marksist kaldığını bir kaç kez vurgulayıp, Marx'tan neler kazandığını açıklıyor. Ama bir yerde "Aslında ben sıradan, basit bir Kantçıyım ve aynı zamanda, belki doğuştan yapısalcıyım" deyip, annesinin anlattığına göre daha çocukken ve okuması yokken beşiğinden "boucher" (kasap) ve "boulanger" (ekmekçi) tabelalarındaki ortak ilk üç harfin "bou" anlamına geldiğini çünkü her ikisinde de aynı şey olduğunu haykırması olduğunu aktarıp, "daha o yaşta değişmezleri arıyordum" esprisini yapıyor. İlahi hoca! Kitap bu tür ince tebessümlerle dolu. CLS'da araştırma sırasında ciddiyet, insan ilişkilerinde içtenlik söz konusudur. Cahillerin yaptığı gibi insan ilişkilerinde somurtkanlık, bilimcilikte laubalilik burada yürümez.

Büyük bir bilim adamı, üslup ve edebi açılardan da büyük bir yazar olan ve her yapıtı en çok satan kitaplar arasına giren CLS, "Joseph Conrad'ın yazdığı kitapları yazmak isterdim" diyebiliyor.

Çok çalışkan ve alabildiğine üretken CLS, çok çalışmasını çalışmadığında duyduğu "kaygılı sıkıntıya" bağlıyor : "Çalışmadığımda içim kemiriliyor, içim eziliyor."

CLS, 1930'lu yılların başında politik kariyerden vazgeçip kendini bilime adıyor. Şubat 1935'te Brezilya'ya yolculuk, 1939'a dek kalacağı bu ülkede birçok inceleme ve çalışma gerçekleştiren CLS, o yıllarda etnolog olmak istiyor. Etnolojinin her şeyden önce "psikoloji" olduğunu belirten CLS, "Şeyler, sanki katı hale getirilmiş düşüncedir. İnsan zekâsının nasıl çalıştığını anlamak için yeni araçlar elde etmek amacıyla yakındaki veya binlerce km

ötedeki şeyleri arıyoruz. Bir tür psikoloji yapıyoruz. Şeyler için söylediğim inançlar, töreler ve kurumlar için de geçerli.”

Sao Paulo Üniversitesi’nde kendisinden bir yıl sonra oraya gelen ve kendisi gibi orada öğretim üyeliği yapan ünlü tarihçi Fernand Braudel ile dostluk kuruyor. CLS ilk alan çalışmalarını Brezilya’da gerçekleştiriyor. Bilim ve başkalarını tanımak konusunda herkesin işine yarayacak yöntemler geliştiriyor. Kavramlar öneriyor. Brezilya, “Yerliler”in ve “primitif” uygarlıkların keşfedildiği dev ülkedir. Caduveoları, Bororoları ziyaret eder, gözlemler yapar... “O yıllarda Güney Amerika insanlardan çok doğaydı, alabildiğine doğa.” diyor.

1939 başında döndüğü Fransa’nın savaşın ilk aylarında hezimete uğraması ve Haziran 1940’da nazilerce işgali, Vichy hükümetinin Fransız vatandaşı Yahudilere karşı ayrımcı, baskıcı ve ırkçı politika uygulaması üzerine görevinden alınan CLS, ABD’ye sığınmak zorunda kalıyor. 1941 ve 1942 yılları için CLS, “O sırada saf yürek bir strüktüralist (yapısalcı) idim. Bilmeden yapısalcılık yapıyordum. Jakobson bana dilbilimin varlığını açıkladı. Ve bu benim için gerçek bir keşif oldu” diyor. Jakobson ile tanışması, yakınlığı, birlikte yol almaları yeni ufuklar açıyor.

ABD’deki sürgün yıllarında sürrealistlerden André Breton ve Max Ernest ile tanışıyor. Onlar hakkında şunları dile getiriyor : “Sürrealistler ussal olmayan her şeye son derece özenle yaklaşıyor ve bunu estetik anlamda kullanma yolunu arıyorlar. Ben de aynı malzemeyi kullanıyorum, ancak ben onu estetik anlamda kullanmak yerine ussal olmayı ussal olana indirgemeye çalışıyorum.”

Sartre'ı hiç beğenmediğini, onun felsefesini “sahte” bulduğunu bu söyleşiler sayesinde öğreniyoruz. CLS Aron, Dumezil, Vernant'ı tercih ettiğini açıklıyor.

Yapısalcılığın kurucusu ve ustası “1960'lı yılların Fransız felsefesinin bir üyesi olduğu” söylentisini “yakiştırma” olarak niteliyor ve kibarca redediyor.

CLS garip bir adamdı vesselam. Nitekim ailece görüştükleri Lacan'ın eserlerini de pek okumadığını ve “bir kez sırf dostluk olsun” diye bir atıfta bulunduğunu açıklıyor.

1959'dan 1982'de emekliliğine kadar Fransa'nın en büyük bilim kurumlarından Collège de France'da görev yaptı. Aynı zamanda binbir başka yerde de.

Tristes Tropiques isimli yapıtının 20. yüzyılın hem bilimsel hem edebi açılardan en önemli eserlerinden biri olduğunu herkes kabul ediyor. Bu kitabının başarısı üzerine Gallimard Yayınevi sahibi ve sorumlularının kendisini baştan çıkarmak için epey yol denediklerini ama onlara kanmadığını ve ilk yayınevi Plon'da kalmayı tercih ettiğini anlatıyor. Vefalı adam.

Ustanın öğretim eylemine ilişkin notları için Plon tarafından okuyucuya sunulan Paroles Données isimli yapıtını anımsatmak isterim. Bir de Magazine Littéraire'in Ekim 1985 tarihli özel sayısını. Vefatından itibaren ise Fransa'daki bütün gazeteler ve bütün dergiler CLS hakkında “dosya”lar yayınladılar. Özel ekler verdiler. Büyük ihtimalle bu ilgi artarak sürecek.

“İçkiyi kaldıramıyorum, geç yatmayı sevmiyorum” diyen CLS böylece uzun yaşamının sırrını da mı veriyor acaba ? Bilinmez. Ama aklınızda bulunsun.

M. ŞEHMUS GÜZEL

KİTAPLAR KİTABI

ekitap.aqorum.com